БАРЫ ДА УЬЛКЕЛЕНИ ПРОЛЕТАРЛАРЫ, БИРЛЕШИГИЗ!

ЛЕНИН ЁЛУ

1918-нчи йылны апрель айындан башлап чыгъарыла

ХАМИСГЮН 1 МАРТ 1990

№ 26 (10512)

Багъасы 3 кепек

КПСС-ни ОБКОМУНУ, ДАГЪЫСТАН АССР-ни ОЬР СОВЕТИНИ ВА МИНИСТРЛЕР СОВЕТИНИ ОРГАНЫ

ОРГАН ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ДАГЕСТАНСКОЙ АССР

ЛЕНИНСКИЙ ПУТЬ

Сурсат программаны яшавгъа чыгъарайыкъ

Къошуму аслам тюгюл

Ишлени юрютювню янгы къайдалары бергъэн сайын гюзлю якълаш таба. Амма буйрукъ-административ къайдалар оьзлюгюнден тайып къалажакъ деп ойлама тюшмейгени белгили.

Бабаюрт районда К. Либкнехтни атындагъы колхозда да артдагъы вакътиде хыйлы алышынывлар болуп тура. Хозяйствону ёлбашчылары алышынгъан, агьамиятлы масъалаланы чечирге коллектив къуршала, экономиканы бек[illegible], гелимлени къадарын артдырывну ёллары ахтарыла. Тек чечилмеген масъалалар да аз тюгюл.

Тюзю, К. Либкнехтни атындагъы колхоз уллу хозяйство саналмай. Амма мунда сют, эт болдурулагъандан къайры да, овощлар оьсдюрюле, харбуз чачыла, чалтикге къуллукъ этиле. Оьтген йыл хозяйствону коллективи план булан 200 минг манатны къадарында гелим алма тарыкъ эди. Етишилген натижалар айтардай гёрмекли тюгюл буса да, гёз алгъа тутулгъан гьасиллени къолда этивде хыйлы загьмат тёгюлген.

Люксембургчулар гетген йыл 90 гектар майданда чалтик оьсдюрген. Хозяйствону авлакъчылары гьар гектардан орта гьисапда 35 центнер тюшюм къайтарма тарыкъ болгъан. Чалтик оьсдюрювчюлени къасты булан аслам тюшюм алынгъан. Орта гьисапда гьар гектардан 38,3 центнер акъ [illegible] къайтарылгъан. Оьзю пе Ш. Сайдулов ёлбашчылыкъ этеген чалтик оьсдюреген звенону членлери болдурулагъан продукцияны оьзюне токътайгъан багъасы пландагъысындан артыкъ болмасын учун чалышгъанны эсгерме тарыкъ. Ону гьар центнери гёрсетилгенинден эсе орта гьисапда 1 манатгъа учуз токътагъан.

Ашлыкъланы бай тюшюмюн оьсдюрюп къойгъан булан битип къалмайгъаны белгили. Ону талаплагъа жавап береген кюйде началыкъгъа тапшурма да тюше. Къарагъанда, шо масъала ончакъы четим тюгюл йимик де гёрюне, тек колхозда оьрде эсгерилген масъала гюнлюк низамдан тайдырылып битмеген. Айтагъанлыкъ, оьтген йыл гюзлюклени ва чалтикни къошгъанда 30 тоннадан къолай ашлыкъ гьисапгъа алынмагъан. Себеби? ГОСТ-ну талапларына жавап бермей. Акъчагъа айландыргъанда буса, 9900 манат тас болгъан.

Тас этивлени гьакъында айтагъанда, хозяйствода согъандан алынагъан «къайтарышны» эсгермей къойма бажарылмай. Белгили болгъаны йимик, республиканы бары да ерлеринде дегенлей, согъан яхшы гелим бере. Шолай мисаллар Бабаюрт районда да бар. Амма К. Либкнехтни атындагъы колхозда согъан оьсдюрюлегени 10 йылдан да къолай бола. Шо вакътини ичинде айрыча шартланы, кёп къуллукъну талап этмейген оьсюмлюк хозяйствогъа зарал гелтирип тура. Муна гетген йыл да Г. Квонну звеносу план булангъы 150 тонна согъанны орнуна 38,4 тонна тюгюл продукция болдурмагъан.

Биз ону себеплерин колхозну специалистлеринден билмесюйдюк, тек тюзевлю жавап алмадыкъ. Согъан булан республиканы загьматчыларын таъмин этив, бизин къаравубузгъа гёре, яман чечилмей. Ону гьар центнери план булан токъташдырылгъан 26 манат 67 кепекни орнуна 39 манат 40 кепекге тенг болагъан Люксембургда шо оьсюмлюкню башгъа гелимли оьсюмлюкге алышдырса, бизге, алывчулагъа зарал болармы экен? Терен анализлер этмесе де, шо соравгъа жавап къайтарма бажарылар деп ойлашабыз. Колхозну ёлбашчылары буса гьалиге бу ишде низам болдурма алгъасамай.

Бабаюртну шартларында харбуз, согъан яхшы тюшюм берегени белгили. Бахчалардан гетген йыл хозяйствогъа 34 минг манат гелим алынгъан. Колхозда харбуз оьсдюрюлеген чакъы майданланы гьар гектары орта гьисапда 1 минг манатгъа, ювукъ гелим берген.

Артдагъы вакътиде, астаракъ буса да, овощлар оьсдюрювге де тергев бакъдырылагъаны яхшы. Алдагъы йыл колхозчулар 5 гектарда памидор оьсдюрген. Гьар гектардан олар 150 центнер тюшюм алма герек болгъан. Озокъда, токъташдырылгъан план хоншудагъы Хасавюрт районну хозяйстволарында алынагъан тюшюм булан тенглешдиргенде кёп аз буса да, башлапгъы вакътиге ярамай тюгюл. Колхозну овощчулары планларын артыкъ этип кютген, хозяйствону кассасына 804 манат таза гелим берген.

Юрт хозяйство оьсюмлюклеге къуллукъ этивде, фермалардагъы авур ишлени енгиллешдиривде техника мекенли роль ойнайгъаны белгили. Колхозда 50-ден де артыкъ трактор ва автомашин бар. Тракторланы къолланагъан кююне тергев бергенде, яман да гёрюнмей. Гьар агрегатгъа пайлагъанда ер сюрювню планлары толгъан.

Колхозну буссагьатгъы вакътиде бир К-700, уьч Т-150 маркалы гючлю тракторлары бар. Олагъа гьар заман иш боламы дагъы? Кёп къадарда техника сакъламакъ хозяйствону экоономикасына гьалиги шартлагъа гёре зарал гелтирмейми?

—Биз шондан хантав тюгюлбюз, — деди колхозну баш экономисти С. Алтавов. — Гьали алдагъы йылларда йимик хозяйствобузну ёлбашчылары кёп къадарда тракторлар алма гьаракат этмей, барларын асувлу къолламакъны чаралары гёрюле. Гертиси, гьали де ишлер рази къалагъан даражада тюгюл...

Биз тракторлар булан кютюлме тюшеген ишлени оьзюне токътайгъан багъасын ахтарып къарадыкъ. Эталон гектаргъа пайлагъанда ону гьар гектары 13 кепекге учуз токътагъан, автомашинлер булан кютюлеген къуллукъланы да гьар тонна-километри план булангъы 10 кепекни ерине 7 кепек бола.

Эгер хозяйствода бар тракторланы, автомашинлени токътавларыны къадарын тёбен тюшюрме, ягъарлыкъны, запас частланы аяп харжлама бажарылса, техниканы къайтарышы дагъы да къолай болажакъ эди. Гьалиге ерли буса колхозда механизаторланы, шофёрланы иштагьлыгъын артдырывда бары да имканлыкълар къолланмай.

Гьайванчылыкъ хозяйствону экономика гьалын яхшылашдырывгъа къошум этме болагъанын колхозда билмей тюгюл. Мунда ферманы аврувлардан къоруп сакъламакъ учун, аврувлу сыйырланы началыкъгъа тапшуруп, жынслы хонажинлер алгъан. Озокъда, натижалар шоссагьат алышынып къалма бажарылмай.

Четим саналагъан тармакъны ишлерин яхшылашдырмакъ учун сыйырланы жынслы хонажинлеге алышдырып къойгъаны булан битип къалмай, кёп оьзге тюрлю ишлени де кютме тарыкъ. Гьайванчылыкъ продукцияны янгыз санав янын тюгюл, сан янын да яхшылашдырма бажарылса, ферманы коллективи колхозну экономикасын беклешдиривге аслам къошум этме болур.

Д. ЖАВАТХАНОВ,
оьз мухбирибиз.

1990
4
МАРТ
Сайлавланы гюню

Кандидатлар булан ёлугъувлар

АДАМНЫ ГЬАЙЫ УЧУН

Бугюнлерде Буйнакск районда Эрпели юрт клубуна кёп санавдагъы сайлавчулар жыйылгъан эди. Олар мунда 114 номерли Эрпели сайлав округдан ДАССР-ге халкъ депутатлыкъгъа кандидат этип «Эрпели» совхозну коллективи гёрсетген оьзлени юртлусу, КПСС-ни обкомуну секретары Абдурагьим Абзагьирович Гьюсейнов булан ёлугъувгъа байлавлу жыйынгъа гелген.

Жыйынны совхозну директоруну заместители А. Абакаров ача. Биринчилей кандидатны инанылгъан адамы, совхозну парткомуну секретары Гь. Гьажиевге сёз бериле. Ол, кандидатны яшав ва загьмат ёлу булан таныш эте туруп, булай деди:

— Абдурагьим Абзагьировични эрпелилер яхшы таный. Ол мунда тувгъан, мунда оьсген. Ону загьмат ёлу педагогика ишде башлана. Оьзюне шо касбуну танглап биринчи йыллардокъ онда ишге ярывчу къайдада ва гьайлы янашып борчларына жаваплылыкъны гьис этегенлик гёрюне. Пропаганда ишге къошулуп да, оьзюн таъсирли сёзню гючю булан халкъгъа тарбия бермеге бажарагъан педагог гьисапда таныта. Шо саялы да ол партияны Буйнакск район комитетини пропаганда бёлюгюне заведующийи этилип ишге чакъырыла.

Узакъ къалмай А. А. Гьюсейновгъа Буйнакск шагьар исполкомну председателини заместители, КПСС-ни Буйнакск ва Къызылюрт шагьар комитетлерини экинчи секретары болуп ишлемеге инамлыкъ бериле. Оьзюню политика ва партия ишдеги англавун дагъы да камиллешдирсин учун ол Ростовдагъы оьр партия школасына охума йибериле. Шону къызыл диплом булан битдирип къайтгъанда партияны Буйнакск район комитетини секретары этилип сайлана.

Арадан вакъти оьтюп, огъар экономикасы осал «Марковский» совхозгъа ёлбашчылыкъ этмеге жаваплы партия тапшурув гьисапда таклиф этиле. 1983-нчю йылны август айында КПСС-ни область комитетини таклифи булан Абдурагьим Абзагьировичге партияны Хасавюрт район комитетини биринчи секретары болуп ишлеме инамлыкъ бериле. 1988-нчи йылда буса КПСС-ни обкомуну секретары этилип сайлана.

Ёлдаш А. А. Гьюсейнов КПСС-ни XXVII съездини делегаты, ДАССР-ни Оьр Советини депутаты. Республикабызда экономика ва политика агьамиятлы масъалалагъа актив кюйде къошула.

Сонг трибунагъа Абдурагьим Абзагьирович чыгъа.

— Биринчилей, — деди ол оьзюню сёйлевюнде, — сиз мени халкъ гьакимлигини Советлерине сайламагъа оьзюгюзню кандидатыгъыз этип гёрсетгенигизге баракалла билдиремен. Эгер сиз мени сайласагъыз, оьзюмню сайлавланы алдындагъы программаны

(Арты 2-нчи бетде).

Авлакълар дагъни ала

Ленин районда XXII партсъездини атындагъы колхозну ашлыкъ оьсдюрювчюлери бугюнлерде гюзлюклеге ва авлакълар чачылажакъ авлакълагъа минерал кюйлевючлени берелер. Гьали-гьалилерде дагъан къарны уьстюне се... алдынлы ижара къайдагъа гёчюп ишлей. Сынавлу коллектив авлакъланы азыкъландырывну «Изатли» участкадан башлап, бугюнлерде тавтюп бойлардагъы тарлавлагъа да кюйлевючлер себип бите тура. Механизаторлар Камалутдин

КЪУРУМЛУ ОЬТДЮ

Гьали-гьалилерде Къаягент районну загьматчыларыны РСФСР-ге 94 номерли Дербент милли-территория сайлав округдан депутатлыкъгъа кандидат этилинип гёрсетилген Совет Союзну Игити, СССР-ни лётчик-космонавты Муса Хираманович Манаров ва 809 номерли Калинин территория сайлав округдан кандидат этилинип гёрсетилген Сираж Гьажиевич Рагьимов булан ёлугъуву оьтгерилди.

Ёлугъувну партияны район комитетини биринчи секретары Ибрагьим Абакарович Къубатов ачды.

...тюгюл. Амма къазикъумукълу къоччакъ улан буса шо къыйын масъаланы чечди.

А. Кудрявцев Манаровну яшав ёлундан гьали болгъунча районну загьматчыларына белгили тюгюл мисаллар гетирди. Шолар буса кимни де сукъландырардай. М. Манаров яхшы специалистден, алимден башгъа, дослукъну багьалап болгъан ёлдаш да дюр экен.

РСФСР-ге 809 номерли Калинин территория сайлав округдан халкъ депутатына кандидат этилинип гёрсетилген С. Рагьимовну инанылгъан адамы В. П. Ерухан сёз ала.

оьсдюрген. Хозяйствову авлакъчылары гьар гектардан орта гьисапда 35 центнер тюшюм къайтарма тарыкъ болгъан. Чалтик оьсдюрювчюлени къасты булан аслам тюшюм алынгъан. Орта гьисапда гьар гектардан 38,3 центнер акъ

гюл йимик де гёрюне, тек колхозда оьрде эсгерилген масъала гюнлюк низамдан тайдырылып битмеген. Айтагъаныкъ, оьтген йыл гюзлюклени ва чалтикни къошгъанда 30 тоннадан къолай ашлыкъ гьисапгъа алынмагъан. Себеби? ГОСТ-ну талапларына жавап бермей.

алмадыкъ. Согъан булан республиканы загъматчыларын таъмин этив, бизин къаравубузгъа гёре, яман чечилмей. Ону гьар центнери план булан токътадырылгъан 26 манат 67 кепекни орнуна 39 манат 40 кепекге тенг болагъан Люксембургда шо оьсюмдюкню

дагъы Хасавюрт районну хозяйстволарында алынагъан тюшюм булан тенглешдирген кёп аз буса да, башлангъыч вакътиге ярамай тюгюл. Колхозну овощчулары планларын артыкъ этип кютген, хозяйствону кассасына 804 манат

гюл...

Биз тракторлар булан кютюлме тюшеген ишлени оьзюне токътайгъан багъасын ахтарып къарадыкъ. Эталон гектаргъа пайлагъанда ону гьар гектары 13 кепекге учуз токътагъан, автомашинлер булан кютюлеген къуллукъланы да

де кютме тарыкъ. Гьайванчылыкъ продукцияны янгыз санав янын тюгюл, сан янын да яхшылашдырма бажарылса, ферманы коллективи колхозну экономикасын беклешдиривге аслам къошум этме болур.

Д. ЖАВАТХАНОВ,
оьз мухбирибиз.

шо касбуну танглап биринчи йыллардокъ онда ишге яратывчу къайдада ва гьайлы

ласагъыз, оьзюмю сайлавланы алдындагъы программаны

(Арты 2-нчи бетде).

КЪУРУМЛУ ОЬТДЮ

Гьали-гьалилерде Къаягент районну загъматчыларыны РСФСР-ге 94 номерли Дербент мили-территория сайлав округдан депутатлыкъгъа кандидат этилинип гёрсетилген Совет Союзну Игити, СССР-ни лётчик-космонавты Муса Хирамανович Манаров ва 809 номерли Калинин территория сайлав округдан кандидат этилинип гёрсетилген Сираж Гьажиевич Рагьимов булан ёлугъуву оьтгерилди.

Ёлугъувну партияны район комитетини биринчи секретары Ибрагьим Абакарович Къубатов ачды.

Манаровну инаныягъан адамы — тарихи илмуланы доктору Александр Кудрявцевге сёз бериле.

— Муса Хирамανович Манаровну яшав ёлу мени гьайран къалдыра, — дей А. Кудрявцев. — Орта школаны алтын медальгъа, Москвада С. Орджоникидзени атындагъы авиационный институтну оьр къыйматлагъа битдирген. 1978-нчи йылда космонавтланы отрядына къошулгъан. Тогъуз йылны узагъында оьзюн шо ишге багъышлагъан, учувну программасын толу кютген. 1987-нчи йылны декабрь айыны 21-нде Дагъыстанны къоччакъ уланы учгъан хабар сайлав дюньягъа яйылды. Манаровну батырлыгъы Гиннесни китабына гийирилген. Бугюнге ерли ону рекордундан уьстюн гелип болгъан ёкъ. Космосда толу бир йыл турмакъ тынч масъала

тюгюл. Амма къаммурмукъ... къыйын масъаланы чечди.

А. Кудрявцев Манаровну яшав ёлундан гьали болгъунча районну загъматчыларына белгили тюгюл мисаллар гетирди. Шолар буса кимни де сукъландырардай. М. Манаров яхшы специалистден, алимден башгъа, дослукъну багьалап болгъан ёлдаш да дюр экен.

РСФСР-ге 809 номерли Калинин территория сайлав округдан халкъ депутатына кандидат этилинип гёрсетилген С. Рагьимовну инанылгъан адамы В. П. Ерухин сёз ала.

— Сираж Гьажиевични яшав ёлу къыйынлы оьтген. Огъар яшлай бугюн оьзю башчылыкъ этеген заводда загъмат тёкмеге тюшдю. Ишчиден директоргъа ерли оьсген. Ону ёлбашчылыгъыны тюбюнде къысгъа болжалны ичинде кёп иш этилинген. 1987-нчи йылда завод началыкъгъа 2,5 миллион манат борчлу эди буса, 1989-нчу йылны биз 8 миллион манат таза хайыр булан тамамладыкъ. Эки йылны ичинде ишчилени айлыкъ алапасы 31 процентге артгъан. Заводда, яш табып, отпускагъа чыкъгъан къатынлагъа 3 йылны узагъында гьакъ тёлейген отпускалар бермеге къарар къабул этилинген. Заводда буса 2500 къатын-къыз ишлей. Экономиканы оьсювю кёп масъалаланы чечме-

(Арты 2-нчи бетде).

Авлакълар дагъни ала

Ленин районда XXII партсъездини атындагъы колхозну ашлыкъ оьсдюрювчюлери бугюнлерде гюзлюклеге ва язлыкълар чачылажакъ авлакълагъа минерал кюйлевючлени берелер. Гьали-гьалилерде явгъан къарны уьстюне себилген аммиачный селитра йибип топуракъгъа синге, дымлыкъны сакълай ва оьсюмлюклеге пайдалы бола.

Азыкъландырыв ишлени оьзюне Гь. Ильясов башчылыкъ этеген бригаданы коллективи айрокъда къурумлу ва сан янлы юрюте. Бригада алдынлы ижара къайдагъа гёчюп ишлей. Сынавлу коллектив авлакъланы азыкъландырывну «Изатли» участкадан башлап, бугюнлерде тавтюп бойлардагъы тарлавлагъа да кюйлевючлер себип бите тура. Механизаторлар Камалутдин Мамаев ва Осман Надирбеков айрокъда яхшы гьаракатчылыкъ гёрсете. Олар гюнде 16 гектарны орнуна 18—20 гектар ерни азыкъландыра.

Колхозда минерал кюйлевючлени себив давам этиле, авлакълар дагъни ала.

У. БАГЬАВУТДИНОВ.

Партияны члени Патимат Багьамаева Къаягент районда «Герга» совхозну алдынлы юзюм оьсдюрювчюлеринден бириси гьисаплана. Ол мунда ишлейгенли 10 йылдан да кёп бола. Загьматда яхшы натижалагъа етишеген алдынлы савунчу партияны Къаягент район комитетини члени де дюр.

СУРАТДА: П. БАГЬАМАЕВА.

Гь. АБДУЛЛАЕВ чыгъаргъан сурат.

ГЬАР КИМДЕН ГЬАСИЛ БОЛА

1990-нчы йылны март айыны 4-ю — РСФСР-ге, Дагъыстан АССР-ге ва ерли Советлеге халкъ депутатларын сайлавланы гюню.

Халкъ депутатларын сайлавланы гьакъындагъы законлагъа къыйышывлу болуп, тавуш беривлени ишин къурувну, сайлавчуланы тавуш беривлерини яшыртгъынлыгъын таъмин этивню, биналаны ясандырывну ва шоларда ёрукълулукъ болдурувну, сайлав бюллетенлени ва бары да сайлав документлени сакъланывун таъмин этивню жаваплылыгъы участка сайлав комиссияларыны уьстюне тюше. Массовый информацияны ерли къуралларындан, плакатлардан, чакъырыв открыткалардан ва оьзгелеринден таба сайлавчулар тавуш беривню заманы ва ери гьакъында алданокъ билмеге гереклер.

РСФСР-ге, Дагъыстан АССР-ге халкъ депутатларын сайлавланы гьакъындагъы Законланы 44-нчю статьясына ва ерли Советлеге халкъ депутатларын сайлавланы гьакъында ДАССР-ни Законуну 43-нчю статьясына къыйышывлу болуп, тавуш берив сайлавланы гюнюнде эртен сагьат 7-ден ахшам 20 сагьатгъа ерли юрюле.

Тарыкълы болгъан гезиклерде ерли шартланы гьисапгъа алмакъ булан округ сайлав комиссиясы, тийишли Центральный сайлав комиссиясы булан гьакълашып, тавуш беривню заманын алышдырмагъа бола.

Тавуш берив хас кюйде белгиленген бинада оьтгериле, шонда яшыртгъын тавуш бермек учун таман чакъы къадарда кабиналар яда уьйлер болмагъа сайлав бюллетенлер береген ерлер белгиленмеге ва сайлав ящиклери салынмагъа тарыкъ. Шолар оьзлеге багъып гелегенде сайлавчулар яшыртгъын тавуш бермек учунгъу кабиналардан яда уьйлерден таба оьтеген кюйде ерлешмеге герек.

Яшыртгъын тавуш бермек учунгъу кабиналар яда уьйлер яхшы ярыкъ этилмеге, гиччи столлар булан ясандырылмагъа, ручкалар яда карандашлар булан таъмин этилмеге герек.

Гьар сайлавчу оьзю гелип тавуш бере. Башгъалар учун тавуш берме ярамай. Сайлав бюллетенлер паспортун яда оьзге хас документин гёрсетгенде сайлав участканы сайлавчуларына списоклар булан бериле.

Савлугъуна яда оьзге себеплеге гёре тавуш береген ерге гелип болмайгъан гезиклерде участка сайлав комиссиясы шо сайлавчулар бар ерде тавуш беривню ишин къурувну комиссияны айры-айры члендерине тапшура.

Центральный сайлав комиссиялар РСФСР-ге, Дагъыстан АССР-ге халкъ депутатларын сайлавланы сайлав бюллетенлерини формаларын токъташдыра. Ерли Советлеге халкъ депутатларын сайлавланы сайлав округларына гёре сайлав бюллетенлени текстлерин тийишли сайлав комиссиясы бегете.

Депутатлыкъгъа кандидат этилип шо сайлав округдан язылгъан бары да адамлар фамилиясын, атын, атасыны атын, ишлейген къуллугъун, ишлейген ва яшайгъан ерин гёрсетмек булан бюллетенге къошула. Сайлав бюллетенлер сайлав округну халкъы сёйлейген тиллерде печать этиле. Бюллетенлени тексти къагъызны янгыз бир янына язылa.

Сайлав кампания тамамлана тура. Халкъ депутатларына сайлавланы гюнюнде тавуш беривлени натижалары бизин ватандаш активлигибизден, жаваплылыгъыбыздан гьасил болажакъ.

Г. БАЛАТОВ,
ДАССР-ни Оьр Советини Президиумуну къурум-инструктор бёлюгюню заведующийи.

ШУЛАЙ МИТИНГЛЕР ТАРЫКЪМЫ?

Артдагъы вакътилерде митинглени гьакъында кёп сёйлене. Шолагъа печать, телевидение, радио кёп тергев бере. Гетген къаттыгюн Магьачкъала шагьарда Ленинчи комсомолну атындагъы паркда митинг оьтгерилген. Шонда 10-дан да артыкъ адам чыгъып сёйлеген. Хыйлылар агьамиятлы масъалалагъа байлавлу пайдалы затлар айтгъан, айры-айры кандидатланы позициялары гьакъында сёйлеген, кемчиликлер критика этилген.

Тек шо митингде биревлер оьзлени экстремист пикруларын да айтмай турмагъан. Шоллукъда олар митингни аслу мурадындан башгъа якъгъа бурмагъа къарагъанлар. Сайлав кампанияны токътатмагъа тарыкъ, сайки, партия аппараты белгилеген сайлав комиссияланы бузмагъа тарыкъ, альтернативи ёкъ кандидатураланы тайдырма герек деп къычыргъанлар да болгъан.

Шо талаплар Конституциягъа, законгъа къаршы экени бютюнлей гёрюнюп тура. РСФСР-ни ва ДАССР-ни Оьр Советлерини къарарлары митинглерде тайдырылмай. Партия комитетлени, оланы аппаратыны ихтиярлары, республиканы оьзге органларыны ёлбашчыларыны ихтиярлары гьакъындагъы, шолай да прокуратураны, судну, КГБ-ни, МВД-ни ёлбашчыларыны отставкагъа чыгъывуну гьакъындагъы масъалалары да шолай чечилмей. Шолай лозунглар къайда тувулунагъанны, шолар бизге къайдан гелегенни гьали билмеген гиши ёкъ. Халкъ фронтуну идеясы да шондан геле. Шо таклифлер, къарарлар, республика къурумлагъа чакъырывлар Москваны, Прибалтиканы къурумларыны ва оьзге къурумланы тюрлю-тюрлю платформаларындан алынгъан. «Законланы тюз юрютюлювюне къарайгъан органларда коммунистлер болмасын» деген лозунг шогъар ачыкъ шагьат

Митингде шолай идеяланы ким чыгъаргъан?

Оьз коллективлеринде къалмагъаллар гётереген, оьзлени хатирин къалдыргъан деп гьисаплайгъан айры-айры адамлар.

Бютюн уьлкеде йимик, республикада да четимликлер аз тюгюллюгюн бирев де яшырмай. Тек шо къыйынлыкъланы гьар гюнлюк къаныгъывлу кюйдеги загьмат булан алдын алмагъа тарыкъ.

А. МАГЬАММАТОВ.

АДАМНЫ ГЬАЙЫ УЧУН

(Башы 1-нчи бетде).

кютмек муратда арымай-талмай чалышмагъа сизин инандыраман. КПСС-ни обкомуну платформасын яшавгъа чыгъарывну оьзюме биринчи борч этемен. Неге тюгюл шону кюрчюсюне бизин яшавубузну гележегини программасы салынгъан.

Ёлдаш А. А. Гьюсейнов, Эрпели, Ишарты, Къаранай юртларда яшайгъанлар бугюнлерде чечмеге болмай талчыгъагъан четим масъалаланы арагъа чыгъармагъа гьай этежегин эсгере туруп, шоланы арасында газ ва сув булан гележекде шо юртланы таъмин этмеге, янгы уьйлер тигегенлеге къурулуш материаллар булан кёмек болдурмагъа, загьматчыланы иш булан таъмин этмек учун промышленный маллар чыгъарагъан цехлер ачмагъа чаралар гёрежегин англатды.

Кандидатны сёйлевюнде тенгликни, тюзлюкню сакъламакъ, адамны гьайын этмек гьалиги заманда биринчи затлар экени арагъа чыгъарылды.

Жыйында, оьзлени кандидатын якълап, огъар 4-нчю мартда болажакъ сайлавларда бир гёнгюлден тавуш бермеге разилигин билдирип, сайлавчулардан М. Темирханов, А. Гьайдарбеков, Д. Алиева, Х. Мурадов, С. Сахаватов ёлдашлар сёйледи.

ДАССР-ге халкъ депутатлыкъгъа кандидат булангъы ёлугъувда КПСС-ни Буйнакск район комитетини биринчи секретары Х. И. Шихсайитов да ортакъчылыкъ этди.

* * *

Шо гюн КПСС-ни обкомуну секретары А. А. Гьюсейновну 114 номерли Эрпели сайлав округгъа гиреген, оьзюню кандидатурасын якълагъан Ишарты, Къаранай юртланы сайлавчулары булан да ёлугъуву болгъан.

Гь. АТАЕВ.

КЪУРУМЛУ ОЬТДЮ

(Башы 1-нчи бетде).

ге кёмек эте. Шолар барысы да кандидатны гьар гюнлюк тергевюню тюбюнде.

Муса Хирамановч Манаровгъа сёз бериле.

— Эгер де мен депутат болсам, бугюн сайлавчулар магъа береген тапшурувланы яшавгъа чыгъармакъ учун бары да гючюмню, гьюнеримни салып чалышажакъман, — дей ол. — Адам яхшы ишлесин учун огъар яхшы шартлар яратмагъа тарыкъ. Бугюн мени республиканы кёбюсю къыбла районларында яшайгъан ватандашлар булан ёлугъувларым болгъан. Тюзюн айтсам, ерлерде адамлар учун яшамагъа онгайлы шартлар яратылмагъан, ишчи ерлер етишмей. Адамлар къыйынлы гьалда яшай.

Космонавт гьисапда мен экология, масъалаларына да уллу тергев береман. Бир сагьат топуракъны уьстюнден учсанг, кёп затны гёресен. Къара къурум чыгъарып яллайгъан печлер хас кюйде савутланмайлы да 400 километр бийикден гёрюне. От тюшювлер, гючлю еллер, къайыр явунлар. Булар адамны савлугъуну душманы. Мен депутат этилинип сайлансам, Россия гьукуматыны алдына муна шо масъалаланы салажакъман.

М. Х. Манаров жыйынны ортакъчыларыны соравларына жавап берди.

Жыйында кандидат С. Гь. Рагьимов да чыгъып сёйледи ва ол оьзюню платформасы булан таныш этди.

Жыйында чыгъып сёйлегенлер: давну ва загьматны ветеранларыны район советини председатели У. Н. Агъаев, халкъ депутатларыны Первомайское юрт Советини исполкомуну председатели Н. А. Айсаев, «Къаягент» МТС базаны директору А. Агьматов, халкъны талапларын кютеген район производство управлениени ишчиси Б. Нугьов, Янгыкъаягент юртдагъы орта школаны учители А. Агьматов оьзлени кандидатларына тапшурувлар берди.

Кандидатлар булан ёлугъув къурумлу оьтгерилди. Жыйында ортакъчылыкъ этгенлер рази къалдылар.

А. СЕЙДАЛИЕВ.

ЮРИСТ — КАНДИДАТ

136 номерли сайлав округдан Магьачкъала шагьар Советге депутатгъа кандидат Сулейман Магьамматов Чарада районну Ирип деген юртунда тувгъан. 1980-нчи йыл Дагъыстан пачалыкъ университетни битдирип, ол Магьачкъаладагъы транспорт прокуратураны ахтарывчусу, прокурорну кёмекчиси, старший кёмекчиси болуп ишлеген. 1984-нчю йыл шагьарны Советск районуну, 1986-нчы йылдан тутуп буса Киров районуну халкъ судьясы болуп ишлей.

КАНДИДАТНЫ САЙЛАВЛАНЫ АЛДЫНДАГЪЫ ПЛАТФОРМАСЫНДАН:

— Советлени толу гьакимлигин ва оланы оьзлер ишлейген ердеги бары да масъалалагъа жаваплылыгъын къайтармакъ;

— правовой реформаны яшавгъа чыгъарывну чалтлашдырыв, суд ва оьзге адамланы ихтиярларын якълайгъан къурумланы агьамиятын артдырывну, оланы хыянатчылыкъгъа къаршы ябушувун активлешдирив;

— миллетлени дослугъун беклешдирив, халкъны милли адатларын сакълав ва янгыртыв;

— шагьарлыланы яшавлукъ даражасын, низамны ва къурумчулукъну гётермек учун тийишли чаралар гёрмек;

— давну ва загьматны сакъатларыны, ветеранларыны, къартланы савлугъуну ва яшав гьалыны даим гьайын этив. Ёлбашчы къуллукъчуланы енгилликлерин алып олагъа бермек;

— 136 номерли сайлав округну территориясында яшайгъанланы бары да талапларын, тапшурувларын яшавгъа чыгъармакъ учун къаст этмек.

Бизин баянлыгъыбыз

«Сайлавлардан чыныгъып чыгъажакъбыз»

ДГУ-ну доценти, къумукъ халкъ гьаракатыны ёлбашчысы Салав Магьамматсалигьович Алиев — 96 номерли Хасавюрт милли-территория сайлав округдан РСФСР-ге халкъ депутатлыкъгъа гёрсетилген дёрт кандидатны бири. Тёбенде С. Алиев бизин мухбирибизни соравларына гёре айтгъан пикруланы беребиз.

— Салав Магьамматсалигьович, сайлавчулар булан болгъан кёп-кёп ёлугъувларыгъыздан не йимик пайдалы ва янгы ойлар чыгъардыгъыз?

— Хасавюрт милли-территория сайлав округгъа гиреген шагьарларда ва юртларда мени 30-дан да къолай ёлугъувларым болду. Шоланы барысы да пайдалы ва маъналы оьтдю деме болмайман. Бизин дагъыстан халкъны арасында политика гьаракатгъа бек жагъ янашагъанлар аз тюгюл. Амма гьали де уянып битмей, жамият ишлерден хантав къалгъан, депутат этилип ким сайланса да башгъа тюгюл, яшавну агъымы алышынмажакъ деп гьисап этегенлер де хыйлы бар. Шолай гьал буса бизин республика уьлкени бир-бир ерлеринде болуп турагъан демократиялы алышынывлардан, жамият гьаракатлардан ягъада токътагъанны гёрсете.

96-нчы округгъа тюрлю-тюрлю миллетлер гире. 250 минг сайлавчуну орта гьисапда 45 минги къумукълар, 85 минги аварлар, 40 минги руслар, 30 минги мычыгъышлар ва башгъалары. Мен бу санавланы не учун гелтиремен? Сайлавлар бек уллу интернационал маънадагъы гьаракат. Депутатлыкъгъа кандидат къайсы миллетни вакили буса да, янгыз оьз халкъыны патриот гьислеринден пайдаланып сайланма болмай. Кёп зат оьну политика англавуну даражасындан, оьз-

96-нчы милли территория округдан биз дёрт альтернатив кандидат барбыз: «Советская Россия» газетни баш редактору В. Чикин, «Дагэлектроавтомат» заводну директору А. Абдулмуталимов, ДГУ-ну доценти А. Смаров ва мен. Бизин арабызда законгъа гёре болма герек тенглик бар демеге болмайман. В. Чикинни обкомну ва райкомланы секретарлары баргъан-баргъан ерине узатып юрюйлер. Ерлерде ол гелгенче алданокъ тийишли чаралар гёрюлгенге, уллу заллар толагъан кюйде халкъ жыйыла. Обкомну ва райкомну къуллукъчулары В. Чикин сайланмаса, бек уллу айып тиежек деп къыставул этип айлана. Шо хыялда не этме де къайырмайлар. Шо баягъы эсги, сёгюлген мердешдеги партократия. Шо аппарат сюнлагъа халкъ бирдагъылай алданып, англаву етишмейгенликден оьз къысматын чечмекни элни гьайын этивден арекде токътагъанлагъа берип къоярмы экен деп талчыгъаман. Мен инанаман, халкъ, демократ оьзденлигин юрютме уьйренмей туруп, «Бары да гьакимлик — Советлеге» деген сыйлы чакъырыв-умутубуз шо алдагъы бош-бошуна айтылагъан сёзлер кюйнде къалажакъ.

— Натижа чыгъарма гьали де тез буса да, сайлавларда сизге уьстюнлюкге хыял байлама чакъы гьал бармы? Нечик эсигизге геле?

— Тийишли къадарла [illegible]

«СЁЗЮМДЕ ТАБУЛМА КЪАСТЫМ БАР»

Бизин республиканы юртларында ва шагьарларында яшайгъанланы кёплери 20 — 30 йыллар алда табии газдан пайдаланма да пайдаланмай эди. Гьатта балонлар булан гелеген газ да къыт эди. Гьали буса республиканы бары да шагьарларына ва 12 юрт районуна табии газ гелген. Янгыз 1989-нчу йылда къоллавчулагъа 13 миллиард 690 кубический метр газ йиберилген.

Гележекде республиканы районларын ва юртларын табии газ булан таъмин этивде не йимик ишлер этилежегилигине ва газ къуллукъчуланы алдында нечик масъалалар токътагъанлыкъгъа байлавлу болуп, бугюнлерде бизин мухбирибиз 24 номерли Дзержинский сайлав округдан ДАССР-ни халкъ депутатына кандидат этилип гёрсетилген «Кавказтрансгаз» производство бирлешивню магистраль газ быргъылар тартагъан Дагъыстан управлениесини начальниги Насрутдинов Насрутдин Илмутдинович булан лакъыр этген.

— Насрутдин Илмутдинович, биринчи соравубуз: «Кавказтрансгаз» бирлешивню Дагъыстан управлениеси не йимик ишлени кюте?

— Бизин управление къурулгъанлы он йылдан бираз къолай бола. Бир гичи участкадан управлениеге ерли оьсгенбиз. Мен шо производство управлениеге къурулгъан гюнден тутуп ёлбашчылыкъ этемен. Бизин асил муратыбыз — республиканы [illegible] юртларына табии газны гелтирмек, шолай да газ пайлайгъан станцияланы къуруп бермек. Озокъда, биз этмеге тарыкъ ишлер шулар булан дазуланып къалмай. Мен аслуларын эсгеремен. Он йыл алда 200 километрге тюгюл газ быргъылар салынмагъан эди буса, гьали республиканы юртларына ва шагьарларына 900 километрден де артыкъ газ быргъылар тартылгъан. 1980-нчи йыл бугюнгю [illegible] 1990-нчу йылда юртлагъа ва шагьарлагъа газ йиберивню [illegible] 27 [illegible] къургъан. Шолар гьали ишлеп де тура.

Сергокъала, Новолак, Къасумгент, Магьарамгент, Башлыгент, Геджух, Къарагаз, Мажалис, Дубки, Оьтемиш юртлагъа, «Каспий» санаторийге, Хасавюрт шагьаргъа газ быргъылар тартылгъан ва ишге салынгъан. Тек не этесен, кёп харж да чыгъарылып тартылгъан газ быргъылары [illegible] пайдаланмай токътап тура. Биз оьрде эсгерген юртланы ва районланы ёлбашчылары гелген газдан пайдаланмагъа, гьар агьлюге газ тартмагъа алгъасамай. Шону себебинден бизин управлениеге кёп зарал бола. Газ балонлар салынып онгарылгъан машинлени санаву да кёп аз экенге гёре, Магьачкъала ва Дербент шагьарлардагъы машинлени газ булан толтургъан станцияларыбыз 15 процентге тюгюл хайыр бермей. Эгер де автопредприятиелени ёлбашчылары къысылгъан газны багъасы бен[illegible] къысылгъан газны тазалыгъы хыйлы артыкъ. Республикадагъы экология гьалны гьакъында да ойлашмагъа заман болгъан.

— Сиз газны тазалыгъыны, экологияны гьакъында эсгердигиз. «Дагнефть» бирлешив Каспий денгизни ягъа бойларында напгъа бурав урмагъа башлагъан. Денгизни ягъасында напгъа бурав урагъанлыкъ денгизни тазалыгъын сакълавгъа къоркъунчлукъ тувдурмаймы?

— Озокъда, тувдура. Бизде, Бакуде йимик, денгизни лап ювугъунда напгъа бурав урмагъа башлагъан. «Дагнефть» бирлешивню ёлбашчылары да, бурав урувчулар да, ишленген напны денгизге тёкмей деп нечакъы инандырмагъа къараса да, шо нап денгизге агъып тура. Неге тюгюл де, ишленген напны жыймакъ учун бир тюрлю чаралар гёрюлмеген. Бугюнге ерли напгъа бурав урагъан къуюланы санаву денгиз бойларда кёп тюгюл буса да, гележекде шоланы артмакълыгъы бар. Шону алдын алмагъа герек. Эгер де биз шону заманында токътатмасакъ, Баку шагьарны денгиз ягъаларындагъы гьал бизин республикада да тувулунмагъа бола. Бакуню ювугъундагъы денгиз бойларда не киринмеге ярамай, не де балыкъ тутмагъа болмайсан. Бизин республиканы денгиз бойлары шолай жансыз болмасын учун, мен лап оьрдеги къурумлагъа чыгъып буса да, шону алдын алмагъа къаражакъман. Эгер де [illegible] макътанагъан йимик болуп да къалмагъа ярай. Гелигиз, ДАССР-ни табии газ булан таъмин этивню картасына-схемасына къарайыкъ. Оьзюгюз де гёрюп турасыз, шу карта-схемагъа гёре 2000-нчи йылгъа ерли Дагъыстанны кёбюсю тав районларын табии газ булан таъмин этмеге сюебиз. Лап йыракъда ерлешген тав районлагъа, юртлагъа магистральный газ быргъылар тартмагъа хыялыбыз бар. Бизин бу оюбузгъа арты гелмейген хыялгъа йимик къарайгъанлар да болду. ДАССР-ни Министрлер Советинде ишлейген бир-бир ёлбашчылар шо проект кёп багъа токътай деген затны айтмагъа да сюйдю. Озокъда, тав юртлагъа газ быргъылар тартмакъ енгил иш тюгюл, багъа токътайгъаны да англашыла. Эгер де гележекге гёз къаратып ишлесек, тав районланы табии газ булан таъмин этмекни уллу социальный-экономика агьамияты бары англашыла. Ондан къайры да, минг гектарлар булангъы агъачлыкъларыбыз къырылмай сакъланажакъ. Бу буса масъаланы экология яны. Эгер де биз гёз алгъа тутгъан кюйде, тав районлагъа газ барса, республиканы халкъларыны 75 проценти табии газ булан толу кюйде пайдаланажакъ. Шо буса тавларда яшайгъан халкъланы яшав-туруш гьалын яхшылашдырывгъа бакъдырылгъан инг де агьамиятлы масъаланы чечивню бир яны болуп токътай.

— Сизин управлениеде ишлейгенлени яшав-турушу [illegible]

партияны ва гьукуматны программасы шо масъалагъа айрыча тергев берилегенликни ачыкъ эте. Шону да гьисапгъа алып, бизин управление, 1984-нчю йылда Магьачкъала шагьарда 81 квартирлик, 1986-нчы йыл Избербашда 70 квартирлик, 1988-нчи йылда Къызылюрт шагьарда 56 квартирлик уьйлени къуруп, пайдаландырывгъа берген. Бу йыл Магьачкъала шагьарда 60 квартирлик уьйню къурулушун башламагъа сюебиз. Сонг да, бизин управлениени «Голубые огни» деген ял алагъан базасы бар. Шо[illegible]

дагъыланы социальный, культура ва яшав-туруш масъалаларын чечмеге къаст этежекмен. Шонда яшайгъан адамланы табии газ, сув булан таъмин этмеге, телефон байлавлугъун болдурмагъа, гьар адамгъа айрыча абзар участкалар ва дачалар алмакъ учун кёмек этмеге, орамларына асфальт салдырмагъа къастым бар. Шоланы барысын да этмеге мени гючюм чата. Гючю чатмайгъан затлагъа сёз бермекни, мен ойлашагъан кюйде, бир маънасы да ёкъ. Гьар сайланажакъ янгы [illegible]

новичь, биринчи соравубуз: «Кавказтрансгаз» бирлешивню Дагъыстан управлениеси не йимик ишлейин кюте?

— Бизин управление къурулгъанлы он йылдан бираз къолай бола. Бир гиччи участкадан управлениеге ерли оьсгенбиз. Мен шо производство управлениеге къурулгъан гюнден тутуп ёлбашчылыкъ этемен. Бизин аслу мурадыбыз — республиканы шагьарларына ва юртларына табии газны гелтирмек, шолай да газ пайлайгъан станцияланы къуруп бермек. Озокъда, биз этмеге тарыкъ ишлер шулар булан дазуланып къалмай. Мен аслуларын эсгеремен. Он йыл алда 200 километрге тюгюл газ быргъылар салынмагъан эди буса, гьали республиканы юртларына ва шагьарларына 900 километрден де артыкъ газ быргъылар тартылгъан. 1980-нчи йыл булан тенглешдиргенде, 1990-нчы йылда юртлагъа ва шагьарлагъа газ йиберивню къадары 27 керенге артгъан.

Бизин управление Азербайжан, Армения ва Грузия ССР-лени газ булан таъмин этмек учун Къызылюрт ва Избербаш шагьарларда эки уллу газокомпрессорный, шолай да Магьачкъала ва Дербент шагьарларда газ булан ишлейген машинлени балонларын толтурагъан компрессор станцияланы ишлеп де тура.

Сергокъала, Новолак, Къасумгент, Магьарамгент, Башлыгент, Геджух, Къарагъаз, Мажалис, Дубки, Оьтемиш юртлагъа, «Каспий» санаторийге, Хасавюрт шагьаргъа газ быргъылар тартылгъан ва ишге салынгъан. Тек не этесен, кёп харж да чыгъарылып тартылгъан газ быргъыларыбыз пайдаланмай токъталып тура. Биз оьрде эсгерген юртланы ва районланы ёлбашчылары гелген газдан пайдаланмагъа, гьар агьлюге газ тартмагъа алгъасамай. Шону себебинден бизин управлениеге кёп зарал бола. Газ балонлар салынып онгарылгъан машинлени санаву да кёп аз экенге гёре, Магьачкъала ва Дербент шагьарлардагъы машинлени газ булан толтурагъан станцияларыбыз 15 процентге тюгюл хайыр бермей. Эгер де автопредприятиелени ёлбашчылары къысылгъан газны багьасы бензинден эсе дёрт керенге учуз токътайгъанны гьисапгъа алып, предприятиелердеги машинлени къысылгъан газ булан ишлейген этсе, нечакъы ягъарлыкъны экономия этмеге болур эди. Шагьарланы ичиндеги гьаваны тазалыгъы да хыйлы артажакъ эди. Неге тюгюл де, солярканы ва бензинни ягъагъанда ишленип чыгъагъан нас газлардан эсе, «Дагнефть» бирлешивню ёлбашчылары да, бурав урувчулар да, ишленген напны денгизге тёкмей деп нечакъы инандырмагъа къараса да, шо нап денгизге агъып тура. Неге тюгюл де, ишленген напны жыймакъ учун бир тюрлю чаралар гёрюлмеген. Бугюнге ерли напгъа бурав урагъан къуюланы санаву денгиз бойларда кёп тюгюл буса да, гележекде шоланы артмакълыгъы бар. Шону алдын алмагъа герек. Эгер де биз шону заманында токътатмасакъ, Баку шагьарны денгиз ягъаларындагъы гьал бизин республикада да тувулунмагъа бола. Бакуню ювугъундагъы денгиз бойларда не киринмеге ярамай, не де балыкъ тутмагъа болмайсан. Бизин республиканы денгиз бойлары шолай жансыз болмасын учун, мен лап оьрдеги къурумлагъа чыгъып буса да, шону алдын алмагъа къаражакъман. Эгер де ДАССР-ге депутат болуп сайлансам, Каспий денгизни тазалыгъы учунгъу масъала мени чалышывумда инг агьамиятлысы болажакъ.

— Насрутдин Илмутдинович; бизин республиканы юртларын ва районларын гележекде табии газ булан таъмин этивдеги планларыгъыз нечикдир?

— Кёп уллу ишлени гёз алгъа тутгъанбыз десек, ... багьа токътай деген затны айтмагъа да сюйдю. Озокъда, тав юртлагъа газ быргъылар тартмакъ енгил иш тюгюл, багьа токътайгъаны да англашыла. Эгер де гележекге гёз къаратып ишлесек, тав районланы табии газ булан таъмин этмекни уллу социальный-экономика агьамияты бары англашыла. Ондан къайры да, минг гектарлар булангъы агъачлыкъларыбыз къырылмай сакъланажакъ. Бу буса масъаланы экология яны. Эгер де биз гёз алгъа тутгъан кюйде, тав районлагъа газ барса, республиканы халкъларыны 75 проценти табии газ булан толу кюйде пайдаланажакъ. Шо буса тавларда яшайгъан халкъланы яшав-туруш гьалын яхшылашдырывгъа бакъдырылгъан инг де агьамиятлы масъаланы чечивню бир яны болуп токътай.

— Сизин управлениеде ишлейгенлени яшав-туруш ва социальный гьалын яхшылашдырывда не йимик ишлер этилген?

— Гьалиги заманны инг де тарыкълы ва агьамиятлы масъалаларындан бириси гьар адамны айрыча абзарлы уьй, квартир булан таъмин этмек деп эсибизге геле. 2000-нчи йылгъа ерли гьар адамны айрыча уьй не де квартир булан таъмин этмекни гьакъындагъы бизин партияны ва гьукуматны программасы шо масъалагъа айрыча тергев берилегенликни ачыкъ эте. Шону да гьисапгъа алып, бизин управление, 1984-нчю йылда Магьачкъала шагьарда 81 квартирлик, 1986-нчы йыл Избербашда 70 квартирлик, 1988-нчи йылда Къызылюрт шагьарда 56 квартирлик уьйлени къуруп, пайдаландырывгъа берген. Бу йыл Магьачкъала шагьарда 60 квартирлик уьйню къурулушун башламагъа сюебиз. Сонг да, бизин управлениени «Голубые огни» деген ял алагъан базасы бар. Шо базада бир йылны ичинде 1000-ге ювукъ адам ял алмагъа бола. Буссагьат шо базаны янгыртып къурувну ва генглешдиривню ишлерин юрютюп турабыз.

— Насрутдин Илмутдинович, Сизин сайлавланы алдындагъы платформагъыз да негер аслу тергев берилe?

— Озокъда, производство ёлбашчы гьисапда, инг башлап, мени сайлажакъ округдагъыланы социальный, культура ва яшав-туруш масъалаларын чечмеге къаст этежекмен. Шонда яшайгъан адамланы табии газ, сув булан таъмин этмеге, телефон байлавлугъун болдурмагъа, гьар адамгъа айрыча абзар участкалар ва дачалар алмакъ учун кёмек этмеге, орамларына асфальт салдырмагъа къастым бар. Шоланы барысын да этмеге мени гючюм чата. Гючю чатмайгъан затлагъа сёз бермекни, мен ойлашагъан кюйде, бир маънасы да ёкъ. Гьар сайланажакъ янгы депутат да оьзюню гючюне, пагьмусуна гёре масъалаланы гётерсе, шо халкъ учун инг де тарыкълы затдыр деп ойлайман. Эгер де 4-нчю мартда — сайлавланы гюнюнде — мени ДАССР-ге депутат этип сайласа, сёзюм гьавада къалмайгъан кюйде, берген сёзюме амин болар йимик чалышмагъа мурадым бар.

Лакъырлашывну язгъан
Ж. ЗАКАВОВ.

Халкъ депутатгъа кандидатны ойлары

Янгыртып къурувну ёлунда

Чагъаротарны загьматчылары оьзлени колхозуну председатели Абдулхан Жанхуватовну 13 номерли сайлав округдан халкъ депутатланы Хасавюрт район Советине депутатлыкъгъа кандидат этип белгилеген. Бизин мухбирибиз ону булан ёлугъуп лакъыр этген.

— Абдулхан Арсавович, Чагъаротарны хыйлы колхозчулары булан бизге лакъыр этме тюшдю. Олар Хасавюрт район Советге депутатлыкъгъа сизин кандидатурагъызны гёрсетегенде, колхозну ишлерин гележекде дагъы да камиллешдирмек муратда кёп тапшурувлар бергенге ошай?

— Артдагъы йылланы ичинде колхозну производствосуну бары да тармакъларында белгили кюйде алышынывлар болду. Гьали бизде юрт хозяйство оьсюмлюклени, аслу гьалда къылчыкълы ашлыкъланы, гьабижайны, гюлайланны ва оьзгелерин ижара подрядгъа гёчген звенолар оьсдюре. Загьматны янгы къайдасы къоллангъандан берли колхозчуланы ишге бакъгъан якъдагъы жаваплылыгъы, гьаракатчылыгъы, белгили кюйде артды, бирге чалышыву мугькамлашды.

Алдын ерли бизде гюзлюклени гьар гектарындан алынагъан тюшюм 20 — 22 центнерден артмай эди буса, гетген йыл Билал Акъавов башчылыкъ этеген звенону коллективи 300 гектар ердеги къылчыкълы ашлыкъларыны гьар гектарындан 29,2 центнер тюшюм къайтарды. Гьажи Абдуллаев ва Бадирсолтан Жумакъов башчылыкъ этеген ижара звеноланы коллективлери де гюзлюклени тюшюмюн артдырывда къабул этген борчларын уьстюнлюк булан кютдю. Бешйыллыкъны дёртюнчю йылында колхоз пачалыкъгъа план булангъы 220 тоннаны орнуна 713 тонна ашлыкъ сатды. Эсгерилген звеноланы коллективлери 274 гектар ердеги гьабижайны гьар гектарындан план булангъы 24 центнерни орнуна 50 центнерден де къолай тюшюм къайтарды. Пачалыкъгъа план булангъы 250 тоннаны орнуна 600 тонна гьабижай сатылды. Гюлайлан, овощлар сатывну планлары да хыйлы артыкълыгъы булан толтурулду. Гетген йыл колхозгъа 596 минг манатны къадарында таза хайыр болду.

— Сизин пикругъуздан, артдагъы йылланы ичинде колхозну авлакъларында юрт хозяйство оьсюмлюклени тюшюмюн артдырывгъа, ачыкъ этип айтгъанда, хозяйствону экономикасы белгили кюйде оьсме башлагъанлыкъгъа не кёмек этди?

— Чагъаротарда шону билмейген бирев де ёкъ. Толу хозрасчётгъа гёчюв, оьзюн оьзю финанслашдырыв, оьзюн оьзю таъмин этивге гёре производствону бары да тармакъларында загьматны янгыртып къурув. Гьали бизин колхозда бригадалар ёкъ, авлакъчылыкъда бары да юрт хозяйство оьсюмлюклени чачывдан башлап къайтарывгъа ерли ижара звеноланы коллективлери кюте. Олар оьзлени гьар гюнлюк ишинде оьсюмлюклени тюшюмюн белгили кюйде артдырмакъ муратда янгы имканлыкъланы ахтара, алдынлы сынавну генг кюйде къолламакъны гьайын эте. Ижарагъа гёчгенли топуракъны пайдаландырывгъа бакъгъан якъда колхозчуланы жаваплылыгъы ва гьаракатчылыгъы айрыча артгъан. Колхозну правлениеси производствону ишине алда йимик административ-буйрукъ этив къайда булан янашмай, сиптечилик аслу гьалда ишлейгенлеге берилген. Янгылыкъланы таъсири звеноланы коллективлерини арасындагъы бирликни, бирге чалышывну мугькамлашдыргъан. Гьар адам оьзю ушатагъан ва хозяйствогъа артыкъ пайда бермеге болагъан касбуну башып тутгъан.

— Колхозну экономикасы беклешген сайын колхозчуланы культура-яшав талапларын кютювню яхшылашдырма да имканлыкъ боладыр?

— Озокъда бере. Хозяйство масъалалар булан бирге социальный масъалаланы чечивге де тийишли даражада агьамият берилегенни айрыча эсгерме сюемен. Бары да этилген ишлени эсгере турсакъ, кёп заман тарыкъ бола. Артдагъы йылланы ичинде янгыз колхозну гючю ва харжы булан этилгенлеринден аслуларын айтып къояйым. Юртда Культура уьйню 200 адам сыягъан залы булангъы янгы бинасы ишленди. 320 яшгъа орта школаны, 50 яшгъа яшлар бавуну бинаалары этилди. Промышленный ва сурсат маллар сатагъан уллу тюкен гьар тюрлю онгайлыкълары булангъы янгы бинагъа гёчюрюлдю. Бурав уруп дёрт ерден ичеген сув чыгъарылды. Гьали бары да орамларда ва кёбюсю агьлюлени абзарларында булакълар бар. Савлай юрт электриклешдирилген ва радиолашдырылгъан. Юртдагъы бары да орамлагъа чакъа тутулгъан. Он уьчюнчю бешйыллыкъны башлапгъы эки йылыны ичинде юртну орамларына толу кюйде асфальт тутмакъ, юртда яшайгъанланы барыны да уьйлерине табии газ тартмакъ гёз алгъа тутулгъан ва ишлени кютмек учун проектлер онгарылгъан. Колхозну экономикасыны оьсювю Уллу Ватан давну ортакъчыларыны ва уьлкеге чапгъын этген фашист елевчюлеге къаршы ябушувларда жанын къурбан этген патриотланы агьлюлерини яшавлукъ талапларын кютювню яхшылашдырмагъа имканлыкъ бере. Колхозчуланы умуми жыйыныны къарарына гёре, биз гьар йыл олагъа кёмек гьисапда гьавайын 500 килограм бугъдай, 2 тонна кёмюр ва дёрт кубометр агъач беребиз. Уллу Ватан давну сакъатларыны, ортакъчыларыны ва фронтда оьлгенлени агьлюлерини пенсияларына колхозну гелиминден акъча къошмакъ деген масъала чечилип тура. Шо масъала колхозну членлерини умуми жыйынына салынып чечилежек.

— Он экинчи бешйыллыкъны ахырынчы йылына не йимик борчланы гёз алгъа тутгъансыз?

— Юрт хозяйство продукталаны болдурувда ва шоланы пачалыкъгъа сатывда гетген йыл белгиленген планлар ва къабул этилген борчлар артыкълыгъы булан толтурулса да, Чагъаротарны колхозчулары оьтген йылны гьасиллерине критика гёзден къаради. Бу йыл 924 гектар ердеги гюзлюклени гьар гектарындан 30 центнер, 258 гектар ерде оьсдюрюлежек гьабижайны гьар гектарындан 55 центнер, 250 гектар ерге чачылажакъ гюлайланны гьар гектарындан да план булангъы 12 центнерни орнуна 16 центнер тюшюм алма токъташгъан. Овощланы ва оьзге оьсюмлюклени тюшюмюн де белгили кюйде артдырмакъ гёз алгъа тутулгъан. Борч алгъан булан битип къалмай, яшавгъа да чыгъарма герекли бола. Шо муратда хыйлы иш этилген. Гюзлюк чачыв къысгъа болжалны ичинде оьр агротехника даражада оьтгерилди. Язлыкъ оьсюмлюклер учун 898 гектар ерде ургъа этилген. Шо ерлеге беш минг тоннадан да къолай ерли кюйлевючлер тёгюлген, гьали де ташылып тура. Язбашгъы авлакъ ишлеге техниканы гьазирлев иши де къурумлу кюйде юрюле.

А. АБДУЛЛАЕВ.

... битмей, жамият ишлерден хантав къалгъан, депутат этилип ким сайланса да башгъа тюгюл, яшавну агъымы алышынмажакъ деп гьисап этегенлер де хыйлы бар. Шолай гьал буса бизин республика уьлкени бир-бир ерлеринде болуп турагъан демократиялы алышынывлардан, жамият гьаракатлардан ягъада токътагъанны гёрсете.

96-нчы округгъа тюрлю-тюрлю миллетлер гире. 250 минг сайлавчуну орта гьисапда 45 минги къумукълар, 35 минги аварлар, 40 минги руслар, 30 минги мычыгъышлар ва башгъалары. Мен бу санавланы не учун гелтиремен? Сайлавлар бек уллу интернационал маънадагъы гьаракат. Депутатлыкъгъа кандидат къайсы миллетни вакили буса да, янгыз оьз халкъыны патриот гьислеринден пайдаланып сайланма болмай. Кёп зат ону политика англавуну даражасындан, оьзге халкълар булангъы къатнашыв культурасындан, жамиятны яшавуну бары да янларын гёз алгъа тутуп къургъан платформасындан, ону элдеги абурундан-сыйындан гьасил бола.

— Нечик ойлайсыз, бизин халкъ масъаланы сиз айтагъан ягъына тийишли агьамият бермей, ялгъан патриотлукъда, хыйлыдан берли юрюлюп гелген терс мердешлер авур тартып, депутат сайлавда янгылышмакъ бармы?

— Сизин суалыгъызда ону жавабы да эшитиле... Озокъда бар. Гьали болгъунча шолай болуп да гелген. Бизин сайлавчулар депутат болгъан сонг, ол бир оьр къуллукъда ишлейген гьаким адам болма герек, ону кёмегинден бизге бир уллу къаравулланмагъан онгайлыкълар болур деп умут эте. Аслу масъала, кёбюсю ёлбашчы къуллукъдагъыланы, айрокъда партаппаратны вакиллерини кандидатуралары депутатлыкъгъа альтернативсиз гёрсетилгенликде де тюгюл, халкъ оьзюню политика, Конституция ихтиярларындан пайдаланып бажармайгъанлыкъда. Депутатлыкъгъа кандидатланы къайсын аппарат, къайсын халкъ гёрсетгенни айырмагъа бек тынч буса да, адамлар шону айырып болмай, алданып тура.

— Сайлавланы алдындагъы гьаракатда сиз ушатмайгъан, тюз тюгюл деп гьисап этеген не затлар бар?

— Биз тенг, демократ сайлавлар деп айтабыз, амма олар гертиден де шолай болгъунча хыйлы сувлар тёбен агъажакъ. Мисал учун, гьаким къуллукъдагъылагъа сайлавланы алдындагъы гьаракат шайлы енгилден геле. Оланы арибери чапма тюбюнде машинлери, ерлердеги исполкомларда, партия къурумларда «башюсте» деп турагъан кёмекчилери бар. Эгер о кандидатлар: «Сизин юрт, шагьар, район учун ону этермен, муну болдурарман», — деп сёз берсе, сёзюн яшавгъа чыгъаражагъына халкъны инандырма чакъы къолунда гьакимлик гючю де бар.

... заллар толагъан кюйде халкъ жыйыла. Обкомну ва райкомну къуллукъчулары В. Чикин сайланмаса, бек уллу айып тиежек деп къыставул этип айлана. Шо хыялда не этиз де къайырмайлар. Шо баягъы эсги, сёгюлген мердешдеги партократия. Шо аппарат сюнлагъа халкъ бирдагъылай алданып, англаву етишмейгенликден оьз къысматын чечмекни элни гьайын этивден арекде токътагъанлагъа берип [illegible] талчыгъамай. Мен инанаман, халкъ, демократ оьзденлигин юрютме уьйренмей туруп, «Бары да гьакимлик — Советлеге» деген сыйлы чакъырыв-умутубуз шо алдагъы бош-бошуна айтылагъан сёзлер кюйде къалажакъ.

— Натижа чыгъарма гьали де тез буса да, сайлавларда сизге уьстюнлюкге хыял байлама чакъы гьал бармы? Нечик эсигизге геле?

— Тийишли къадарда тавуш алмай утдуруп къойсакъ да (мен «къойсакъ да» деп кёплюк санавда негьакъ айтмайман: иш янгыз Алиев Салавда тюгюл, ону депутатлыкъгъа гётерген халкъда, о халкъны халкъ гьаракаты деп эл арада белгили къурумунда), шу политика ябушувлан биз янгыртып къурувну идеяларын юрютеген халкъ къуруму гьисапда бирден-бир чыныгъып, англавлу болуп, барыбыз-ёгъубузну, етген даражабызны, кемчиликлерибизни англап, бирден-бир сынавлу болуп чыкъма герекбиз. Халкъ гьаракат чалышывубузда, миллетни ва олай да тенгликни ва тюзлюкню сюеген бютюн дагъыстан халкъны аманлыгъын, демлигин сакълав ва якълав учунгъу жамият-политика чалышывда не къыйынлыкълагъа тарып къалажакъ бусакъ да, бир абат да артгъа тартылмажагъыбызгъа мен токъташгъанман.

— Къумукъ халкъ гьаракатыны биринчи съездинде ону членлерини санаву орта гьисапда 22 минг деп айтылды. Шоланы барыны да халкъ гьаракатны программасындагъы уллу политика маънасы булангъы масъалаланы англамагъа ва чечмеге таманлыкъ этердей демократия, политика англаву ва гьаракатчылыгъы бармы?

— Сайлавланы алдындагъы жанланыв халкъ гьаракат учун уллу сынав болду. Гертисин айтайым, бизин кёп ёлдашлар шу гюнлерде оьзлени халкъ гьаракатчы гьисапда тутма болмады, политика чалышывда сыназсузлугъун, англавсузлугъун, гьатта мекенли, герти халкъ гьаракат булан бир аралыгъы да ёкъну гёрсетди ва къурумубузну барышындан ягъада къалдылар. Амма халкъ гьаракатны кёбюсю ерли комитетлери сайлав девюрде бирден-бир гючленди, оьз арасында депутатлыкъгъа тийишли адамлар гётерме бажарды. Уьлгю этип Каспийск шагьар, Хасавюрт шагьар ва район, Къоркъмаскъала юрт комитетлени эсгерме ярай.

(Арты 3-нчю бетде)

«САЙЛАВЛАРДАН ЧЫНЫГЪЫП ЧЫГЪАЖАКЪБЫЗ»

(Башы 2-нчи бетде).

— 4-нчю мартда тавушланы санавда къыйыкъсытывлар, къелпилашдырывлар этилме бола деп эсигизге гелеми? Участка комиссияларда да терс ишлеге толу кюйде ёл къыркъылгъан деме боламысыз?

— Хасавюрт, Бабаюрт, Къызылюрт, Южно-сухокумск, Новолак ва оьзге ерлерде законну ёлу булан халкъ гьаракатны комитетлерини ягъындан сайлав участкалагъа вакиллер-тергевчюлер гёрсетилген. Участка комиссияланы членлери ва тергевчю ёлдашлар тавушланы санавгъа намусу булан янашса, 96-нчы округда биринчи тирст бирев де утмай, янгы сайлавлар оьтгерилмеклик имканлы.

— РСФСР-де депутат этилип сайлансагъыз къайсы масъалаланы чечивге артыкъ агьамият берер эдигиз? Сайлавланы алдындагъы сизин платформаны сайлавчулар нечик къабул эте?

— Мени платформам къумукъ халкъ гьаракатны программасы булан кёп янындан рас геле. Лап алдын мен административ-бюрократ системасындан тувулунгъан гьукуматны янгыз оьзтёречеслигине къуллукъ этип гелгенлени арадан тайдырып, демократиялы социалист жамиятын къурмакъ, миллетлени арасындагъы дослукъну яратмакъ учун ва шону кюрчюсюнде гьакъ герти, таза ва асил халкъны оьзден гьакимлигин къурмакъ учун чалышар эдим. Бары да жамият къурумлар тенг болма герек. Конституцияны 3-нчы ва 7-нчи статьялары таймай туруп буса, шо бажарылмажакъ. Кёп партиялы системагъа болгъан чакъы тез чыкъмакъны яныман. Шо заман жамият яшав да жанланажакъ, экономика, культура тармакъларда да халкъгъа оьзюню къысматын чечмеге толу имканлыкълар болажакъ.

Платформамда мен бирдагъы булай мурат белгилеймен. Гючленип, гётерилип, гелеген халкъ гьаракатны бирден-бир къудратландырып, ону сыдраларын адилли ёлларда, таза сакълама болмасакъ, яшавну янгыртып оьзюбюз къурабыз деген чалышывубуз пайдасыз гетмек бар. Сидан къайры, гьар-бир гиччи ва уллу халкъны минг йыллардан берли ясалып гелген яхшы мердешлерин, адатларын, къылыкъларын аяма, къоруп сакълама герек. Тилин, культура барлыгъын, тарих яшав-туруш гьалларын, миллй топуракъ дазуларын беклешдирме, оьз ихтиярлы статусу белгиленип, оьзге миллетлер булан гьакълашып, маслагьатлашып гьар-бир масъаласын чечеген къайдаланы, халкъланы айрылмас бирлигин болдурувгъа ишлейген законланы къабул этивню талап этер эдим.

Мени платформамны аслу пикрулары шулар. Сайлавчуларымны бирлери ону толу кюйде къабул эте. Башгъалары бир-бир ерлерин уьшатмай. Къаршылар да бардыр. Оланы къайсы кёп экенни 4-нчю март гёрсетир.

Лакъырлашывну язгъан
Р. ГЬАРУНОВ.

«Тынглай, тек эшитмей»

Оьтген девюрню терсликлери гьакъында биз кёп айтабыз. О гьакъда лакъыр чыкъгъанда, яшырма негер тарыкъ, сёз умуми кюйде юрюле. Айыплыланы аты айтылмай, себеплери ахтарылмай. Шо, озокъда, дурус тюгюл.

Бизин яшавубузда буса мекенли мисаллар аз тюгюл. Оьтген девюрню йылларында тюзюнлерини санаву артгъан юртлардан бири — Къызылюрт районндагъы Солтанянгыюрт. Оьзюнде 7 минг адамдан да кёп халкъ яшайгъан юртну бугюнгю гьалы нечакъы бола буса да бузукъ. О гьакъда артдагъы гюнлерде жамиятны жыйынында да бирдагъы керен эсгерилди.

Тарих документлерде де Солтанянгыюртну гьакъында хыйлы материалланы тапма бола. Энни буса юрт янгыз районда тюгюл, республикада да къаравсуз къалгъан юртлардан бири болуп токътай.

Оьзюн Къызылюрт шагьардан Октябрь революцияны атындагъы татавул айырса тюгюл, дагъы дазусу ёкъ юрт шагьардагъы онгайлыкълар булан тенглешдиргенде агьлюдеги етим йимик болуп гёрюне. Артдагъы вакътиде юртну жамияты тувулунгъан гьалны чечмекни тилеп райондан ва республика къурумлагъа кёп бара. Амма «барсын гелсин бу гиши, гьеч битмесин муну иши» дегенлей, гьалиге этилеген асувлу иш ёкъ. Солтанянгыюртлулар гётереген масъалалар хыйлы бар. Тек юртда айры хозяйство къурма герекли шолардан лап да агьамиятлысы деп токъташдырма бажарыла. Баргъан-баргъан ерде, юртлулар айтагъангъа гёре, оланы къойнуларын къызыл йымыртгъадан толтуруп йиберелер. Тек арадан жумалар, айлар гете, бары да зат ерли-еринде къала.

Озокъда, юртну масъала- [illegible] ялар да, гючлер де герек. Айтагъаныкъ, энни Солтанянгыюрт алдагъы юрт тюгюл. Эллинчи йылланы ахырында мунда тавлан юзлер булан агьлюлер гёчюп гелди. Андилер юрт булан биригип, къатнашып къаллы Къазикъумукълар да башлап къумукълар булан турса па, сонг айрыча посёлок этип чыкъма сюйдю. Шондан берли де хыйлы йыллар оьтюп тура. Ханар деп айтылагъан посёлокда гьали кёп оьзге тюрлю миллетлени вакиллерин де гёрме бажарыла. Тек бир заманда да ерли къумукълагъа не аварлар, неде къазикъумукълар, яда оьзге миллетлени вакиллери хатиржан болуп сёйлемеген, оланы арасындагъы байлавлукъ беклешсе тюгюл, осаллашмагъан. Къурдашлыкъны мисаллары къардашлыкъгъа айлангъанлыкъны да мундагъы миллетлер оьктемлик булан айта. Амма бир зат булан бары да миллетлени вакиллери рази тюгюл. Юртда айры хозяйство къурувгъа пуршав этегенлер аз къаршылашмай. Кёп къадарда район ва республика оьлчевлерде гелеген комиссияланы членлери жамиятны тилевюне тынглай, тек эшитмей. Шолай айтагъанлыкъны себеби масъала айлар, йыллар булан чечилмей къалып турагъанлыкъда.

— Оьтген йылны декабрь айында республика къурумлардан къурулгъан хас комиссияны членлери гелип, айры хозяйство къурма тюше деген гьасил чыгъарып гетген эди, — деп хабарлай ДАССР-ге депутатлыкъгъа кандидат А. Гьажаматов. — Арадан ай ярым да гетмейли, шо комиссияны членлери (аслу гьалда ДАССР-ни Госагропромундан), бизден оьтюп, Нечаевка юртгъа да барып, башгъа къарар чыгъарып гетген. Сайки, айры хозяйство къурмакъны маънасы ёкъ.

Бу ерде Нечаевканы гьакъында англатмакъны да тийишли гёребиз. Гьалиден 25 йыл алда, Солтанянгыюртну да, Нечаевканы да къошуп, бир хозяйство къурулгъан болгъан. Бара-бара, озокъда топуракълары да къошула. Гьали буса шо хозяйствода аслу гьалда нечаевкалылар загьмат тёге. Солтанянгыюртлуланы оьзлени топуракъларын къайтармакъны талаплары булан Нечаевка юртну загьматчылары бир де рази тюгюл. Себеби? Лап да лагьнили, бай топуракъланы къайтарма тюшежек. Ондан къайры да, бизин эсибизге гелеген кюйде, «Солтанянгыюрт» совхозну директору М. Таймазов радиодан да, телевидениеден де, Акъуша районда Орджоникидзени атындагъы колхозну къайдасын къоллайман деп, даим эсгере болагъаны, масъаланы чечив де аз-маз пуршав этип къоймай, алда бару болуп токътай. Солтанянгыюртлулар буса, оьзге ватандашлар тюз эсгергени йимик, гьар тюрлю къычырыкъ, бош сёзлерден ялкъгъанлыгъын, олагъа инанмайгъанын билдире. Уьстдеги бир тюрлю къуллукъланы ёлбашчыларыны буса, «Чартаевни къайдасы» дегенде, къарагъанда, гьисабы битип къалагъангъа ошай. Юртну масъалаларын буса, бир нече йыллардан. «сынав» асув бергенде тюгюл (о да мекенсиз), гьали, ювукъ вакътиде чечме тюше.

Буссагьатгъы вакътиде шолай уллу юртда айтса адам инанмасдай гьал бар. Республикада уллу саналагъан шолай юртда не клуб, неде типовой къайдада къурулгъан школа ёкълугъу ярайгъан затмы? Муна артдагъы гюнлерде оьтген ёлугъувну да ачыкъ, аяз кёкню тюбюнде оьтгерме тюшдю. Шо жыйында 20 адам чыгъып сёйледи. ДАССР-ге депутат сайламакъ учун къурулгъан 144 номерли Комсомольск округгъа Солтанянгыюрт да гире. Муна шо жыйында депутатлыкъгъа кандидат этилип КПСС-ни область комитетини бёлюгюню заведующийи А. Магьамматов да бар эди. Сайлавчулар эки де кандидатдан сайлавланы гюнюн де бирисине инамлыкъ билдирме герек.

— Мен оьмюр сюрген адамман, — деди загьматны ветераны З. Кандалаев. — Бизин Ханар юртну гёчюп гелгенче алда минглер булан къойлары ва къара тувары бар эди. Гёчюп гелгенде гьайванлар булан отлавлукъларыбыз да талам-такъыш болду. «Солтанянгыюрт» деп аты болса да, эсгерилген хозяйстводан ерли къумукълагъа да, гёчюп гелген андилеге, бизге, къазикъумукълагъа да, бир пайда да ёкъ. Юртда яшасакъ да, не гьайван, не жан сакълама болмайбыз. Юртгъа бир кепекни пайдасын да этмейген совхоз топуракъларыбызны оьзтёрече пайлана...

Хозяйствону ишинде йиберилеген къыйыкъсытывланы гьакъында эсгерилген хозяйствода баш агроном болуп ишлеген И. Мирзоев, экономист болуп загьмат тёкген Гь. Магьамматова ва оьзге сёйлеген ёлдашлар да айтды.

— Мен тамаша болагъан зат, — деди «Къызылюрт» совхозну баш агроному Р. Арслангереев, — сынавлар оьтгеребиз деп, ишни гьакъыкъатын яшырагъанлыкъ. Бизин совхозубуз экономикасы осал хозяйстволардан санала. Амма «Солтанянгыюрт» совхоз булан тенглешдиргенде макътанма гьакъыбыз бар. Неге тюгюл, пачалыкъгъа 4 миллион манат борчу булангъы «Солтанянгыюрт» совхоз не иши булан оьктем болма бола? Шогъар неге тийишли багьа берилмей?..

Юртда айры хозяйство къурма къоймайлы, гьар тюрлю сынавланы артына яшырып, ишни гьакъыкъатын «Солтанянгыюрт» совхозну ёлбашчылары яшырып юрюйгенин А. Атавов, Къ. Мусаев, Д. Черивов, Р. Къурбаналиев, Х. Харчиев ва оьзге юртлулар да айтды.

Шо гюн жыйында КПСС-ни область комитетини бёлюгюню заведующийи булан бирге ДАССР-ни агропромуну председателини заместители С. Бекболатов, «Дагестанводстройну» начальниги Т. Тотурбиев, партияны Къызылюрт шагьар комитетини биринчи секретары Къ. Тагьиров, халкъ депутатланы район Советини исполкомуну председатели А. Къурбанов ва оьзге жаваплы ёлдашлар да бар эди.

— Юртда тувулунгъан гьал къазапландырмай болмай, — деди КПСС-ни область комитетини бёлюгюню заведующийи А. Магьамматов. — Халкъ айтагъан зат этилме герек. Гьали партия ва Совет гьукумат талапны шолай салгъан. Мен депутат этип сайлансам да, сайланмасам да, эсгерилген масъаланы чечме кёмек этежекмен...

— Солтанянгыюртлулар айрыча хозяйство къуруп загьмат тёкме сюегенине бугюн мен бирдагъы керен инандым, — деди партияны Къызылюрт шагьар комитетини биринчи секретары Къ. Тагьиров. — Шолай болсун учун гьаракат этежекмен...

Шолай ойлар булан экинчи гюн Солтанянгыюртну ва Нечаевканы вакиллери РАПО да ёлугъажагъы сёйлешилди. Амма, алдагъы ёлугъувларда йимик, бу ёлугъув да гьасил бермеди. Демек, нечаевкалылар айрылма сюймей. Эки де юртну вакиллерини ёлугъувундан сонг республика телевидение оьзюню берилишлерини бирисинде, айрылмакъны маънасы ёкъ солтанянгыюртлулагъа, ишлеме сюйсе, бирев де къаршылыкъ этмей, деп эсгерди. Берилишни онгаргъан журналист Ю. Сафроновну яхшы таныйман. Ол шолай пикругъа оьзюню бир гюнлюк командировкасыны вакътисинде гелгенни де билемен. Амма солтанянгыюртлулар топуракъда ишлеме сюегенин, сюймейгенин журналист оьзюню бойнуна алмайлы, юртлулагъа оьзлеге къойса пайдалы болмасмы экен? Ондан къайры да, уьч юртну (Солтанянгыюрт, Ханар, Анди) вакиллери айрыча хозяйство къурма сюегенлигине нечаевкалылар башында М. Таймазов да булан къаршы экенлиги бугюнгю талаплагъа къыйышамы дагъы? Оьзлени къысматын жамиятгъа оьзюне чечме къойса, дурус болмасмы?

Юртну аты къоюлгъан хозяйство шо юртну загьматчыларына бир зат да этмейгени, энни шонда не радио, не телефон тюзевлю ишлемейгени, таза сув ёкълугъу, орамларына асфальт тутулмагъаны ва оьзге кёп къадарда кемчиликлер бары, оланы ерли ва республика гьакимлер билегени жамиятны вакиллери о гьакъда айтагъанда тынглап, чаралар гёрербиз деп гетип, сонг унутуп къалагъаны, юртлуланы къазапландырмай боламы?

Оьз мухбирибиз.

Оьз мухбирибиз Гь. АТАЕВ

Буйнакскиден билдире

ИЖАРАНЫ ХАЙЫРЫ БАР

«Буглен» совхозну гьайванчылары оьзлени загьмат уьстюнлюклери булан районну алдынлы хозяйстволарына къошулгъаны уьчюнчю йыл. Мунда пачалыкъгъа эт, сют, юн сатывда оьсюв бар. Шону сырларын сорагъанда, совхозну директору М. Бийгишиев:

— Ижара подряд, — деп къысгъача жавап берди.

Гертиден де хозяйствода загьматны шо къайдасына эркин ёл берилген. Мисалгъа айтсакъ, агьлю звено къуруп, ижара подрядгъа чыгъып ишлейген туварчы Гьажи Татамов оьзюню къатыны да, уланы да булан гетген йылны боюнда, 120 тананы сакълап, семиртип, гьарисини авурлугъун 400 килограммгъа етишдирме бажаргъан. Натижада янгыз шо агьлюню кёмеги булан совхозгъа 25 тонна 500 килограмм эт болдургъан. Оланы уьчюсюню де загьматына ижара дыгъаргъа гёре совхоз 20 минг манатгъа ювукъ алапа ва къошум гьакълар берген.

Гьар йыл бу совхозну къойчулары Къалмыкъ АССР-ни чёллюклеринде 7200 малгъа дёрт бригадагъа бёлюнюп къуллукъ эте. Оьтген хозяйство йылда ижара къайдада бригадаланы арасында кёп къозу ва юн учун юрюлген ярышда одаман Дадаш Аслановну бригадасы озгъан. Мунда гьар 100 ана малдан 111 къозу алынып, аман оьсдюрюлген. Гьар къойдан пландан эсе 700 грамм юн кёп къыркъылгъан, шо саялы ахырынчы гьасиллеге гёре бригаданы 6 да членине алапасындан къайры да къошум гьисапда 11 минг акъча тёленген.

ГЬАСИЛЛЕР КЪУВАНДЫРА

Йымыртгъа — гьар гюн йимик гьар агьлюде къолланагъан ашамлыкъ продукталаны бириси. «Акъ кёлню» ягъасында ерлешген Буйнакск къуш фабригини коллективи гетген йыл республикабызны загьматчыларына 28 миллион 600 минг йымыртгъа сатып, оьзлеге гёрсетилген планны 106,4 процентге толтургъан. Ондан къайры да, пачалыкъгъа 200 тонна... оруна 275 тонна...

... къында сёз чыкъгъанда, инг башлап Умукюсюм Закарьяеваны аты эсгериле. Оьзюню агьлюсю Ибрагьим Закарьяевни кёмеги булан тавукълардан алынагъан йымыртгъаны артдырмакъ учун юрюлеген ярышда ал сыдралардан таймай. Олар экиси де гетген йыл агьлю подряд къайдада ишлеп, оьзлеге бегетилген 24 минг къозлайгъан тавукъну гьарисинден йылны боюнда 225 йымыртгъа алмагъа бажаргъан. Шо буса фабрикде лап тизив гьасил. Демек, оьзлеге гёрсетилген планны 114 процентге яшавгъа чыгъаргъан.

Бу йылгъа да къушчуланы борчлары аз тюгюл. Фабрикни коллективи йылны ахырына пачалыкъгъа гетген йылдан эсе 1 миллион 500 минг йымыртгъа, 55 тонна къуш эт кёп сатмагъа хыял эте. Специалистлер булан лакъыр этгенде, шо санавлар фабрикде бар имканлыкълагъа кюрчюленген. Къушчулар январь айда да гёрмекли натижалагъа етишген. Олар пачалыкъгъа 2 миллион 400 мингни оруна 3 миллионгъа ювукъ йымыртгъа йиберген.

САВУНЧУЛАНЫ КЪОШУМУ

«Эрпели» совхозну «Экибулакъ», «Темирташ» деген участкаларында ерлешген тувар фермаларыны къуллукъчулары оьтген йылны пачалыкъ планларын макътавгъа лайыкълы загьмат уьстюнлюклери булан тамамлагъан. Бу йылны да савунчулар, туварчылар яхшы башлагъан. Январь айда эки де ферманы коллективи гетген йылны шо вакътисинден эсе пачалыкъгъа 5,5 тонна сют кёп тапшургъан.

Буса да тувар фермаланы арасында кёп сют болдурмакъ учун юрюлеген гьаракатда оьзюне Садрутдин Лабазанов башчылыкъ этеген ферманы коллективи алда бара. Мунда гьар суткада гетген йылны шу вакътиси булан тенглешдиргенде 250—260 килограмм сют кёп савула. Январь айда бу фермада болдурулгъан сютню къадары гетген йылдан эсе 4 тоннагъа артгъан. Ярышда савунчулардан Умукюсюм Абдуллаева, Маржанат Абдулкъадырова айрада къолай натижалагъа етгенлер.

— Гьали къышлавну къыставуллу вакътиси, — дей сов-...

РЕПОРТАЖ

ЭТНИ БАГЬАСЫ НЕЧАКЪЫДЫР?

Кёк булутлу буса да, чакъны гьалы онгайлы. Адамлар уьйлеринден къыргъа талпына. Айрокъда ярмакюню гьа... гъан гьабижай сата.

— Къайсы юртлусуз?

— Къазмалыман. Ярмакюге ашлыкъ алып гелгенмен...

...экенин де ачыкъ этди: баягъы хозяйствону гьакимлери. Олар бары да республиканы...

...мын 50 кепекден бере. 1 тонна дюгю сатылып бите де тура. Шагьардылар уьшата...

ПЛАН ТОЛГЪАН

«Промжилстрой» бирлешивню Хасавюртдагъы 7 номерли ПМК-сыны коллективи бу йылны яхшы натижалар булан башлагъан. Толу хоз...

Шону булан янаша загьматны иш чыгъарывлулугъун артдырывну планы да толтурулгъан.

Бугюнлерде коллектив...

...син муну иши» деген... лиге этилеген асувлу иш ёкъ. Солтанянгыюртлулар гётереген масъалалар хыйлы бар. Тек юртда айры хозяйство къурма гереклиги шолардан лап да агьамиятлысы деп токъташдырма бажарыла. Баргъан-баргъан ерде, юртлулар айтагъангъа гёре, оланы къойнуларын къызыл йымырткъадан толтуруп йиберелер. Тек арадан жумалар, айлар гете, бары да зат ерли-еринде къала.

Озокъда, юртну масъалаларын чечмек учун уллу маялар да, гючлер де герек. Айтагъаныкъ, энни Солтан...

...ны арасындагъы байлавлукъ беклешсе тюгюл, осаллашмагъан. Къурдашлыкъны мисаллары къардашлыкъгъа айлангъанлыкъны да мундагъы миллетлер оьктемлик булан айта. Амма бир зат булан бары да миллетлени вакиллери рази тюгюл. Юртда айры хозяйство къурувгъа пуршав этегенлер аз къаршылашмай. Кёп къадарда район ва республика оьлчевлерде гелеген комиссияланы членлери жамиятны тилевюне тынглай, тек эшитмей. Шолай айтагъаныкъны себеби масъала айлар, йыллар булан чечилмей къалып тура...

...гелеген кюйде. «Солтанянгы-юрт» совхозну директору М. Таймазов радиодан да, телевидениеден де, Акъуша районда Орджоникидзени атындагъы колхозну къайдасын къоллайман деп, даим эсгере болагъаны, масъаланы чечивде аз-маз пуршав этип къоймай, алда бару болуп токътай. Солтанянгыюртлулар буса, оьзге ватандашлар тюз эсгергени йимик, гьар тюрлю къычырыкъ, бош сёзлерден ялкъгъанлыгъын, олагъа инанмайгъанын билдире. Уьстдеги бир тюрлю къуллукъланы ёлбашчыларыны буса, «Чартаевни къайдасы»...

...ры бар эди. Гёчюп гелгенде гьайванлар булан отлавлукъларыбыз да талам-такъыш болду. «Солтанянгыюрт» деп аты болса да, эсгерилген хозяйстводан ерли къумукълагъа да, гёчюп гелген андилеге, бизге, къазикъумукълагъа да, бир пайда да ёкъ. Юртда яшасакъ да, не гьайван, не жан сакълама болмайбыз. Юртгъа бир кепекни пайдасын да этмейген совхоз топуракъларыбызны оьз-тёрече пайлана...

Хозяйствону ишинде йиберилеген къыйыкъсытывланы гьакъында эсгерилген хозяйствода баш агроном болуп...

...председатели А. Къурбанов ва оьзге жаваплы ёлдашлар да бар эди.

— Юртда тувулунгъан гьал къазапландырмай болмай, — деди КПСС-ни область комитетини бёлюгюню заведующийи А. Магьамматов. — Халкъ айтагъан зат этилме герек. Гьали партия ва Совет гьукумат талапны шолай салгъан. Мен депутат этип сайлансам да, сайланмасам да, эсгерилген масъаланы чечме кёмек этежекмен...

— Солтанянгыюртлулар айрыча хозяйство къуруп загьмат тёкме сюегенине бугюн мен бирдагъы керен...

...масмы?

Юртну аты къоюлгъан хозяйство шо юртну загьматчыларына бир зат да этмейгени, энни шонда не радио, не телефон тюзевлю ишлемейгени, таза сув ёкълугъу, орамларына асфальт тутулмагъаны ва оьзге кёп къадарда кемчиликлер бары, оланы ерли ва республика гьакимлер билегени жамиятны вакиллери о гьакъда айтагъанда тынглап, чаралар гёрербиз деп гетип, сонг унутуп къалагъаны, юртлуланы къазапландырмай боламы?

Оьз мухбирибиз.

...111 къозу алынып, аман оьсдюрюлген. Гьар къойдан пландан эсе 700 грамм юн кёп къыркъылгъан, шо саялы ахырынчы гьасиллеге гёре бригаданы 6 да членине алапасындан къайры да къошум гьисапда 11 минг акъча тёленген.

...йылны да савунчулар, туварчылар яхшы башлагъан. Январь айда эки де ферманы коллективи гетген йылны шо вакътисинден эсе пачалыкъгъа 5,5 тонна сют кёп тапшургъан.

Буса да тувар фермаланы арасында кёп сют болдурмакъ учун юрюлеген гьаракатда оьзюне Садрутдин Лабазанов башчылыкъ этеген ферманы коллективи алда бара. Мунда гьар суткада гетген йылны шу вакътиси булан тенглешдирген де 250—260 килограмм сют кёп савула. Январь айда бу фермада болдурулгъан сютню къадары гетген йылдан эсе 4 тоннагъа артгъан. Ярышда савунчулардан Умукюсюм Абдуллаева, Маржанат Абдулкъадырова айрада къолай натижалагъа етгенлер.

— Гьали къышлавну къыставуллу вакътиси, — дей совхозну баш зоотехниги Абдурашит Ханмагьамматов. — Буса да оьзге йылларда йимик гьайванчылар емлеге кант этмей. Сыйырлагъа рацион булан силос, тирилик емлер бермеге болабыз. Туварчылар да, оьзлеге сютге гёре къолай гьакъ болагъанны билип, хошланып ишлей.

Ферманы коллективини бу йылгъа алгъан борчларын да ахтарып къарадыкъ. Савунчулар оьзлеге бегетилген 230 савулагъан сыйырдан пландан эсе 11 тонна сют кёп алмагъа хыял эте. Демек, олар йылны ахырына гьар сыйырдан 2000 килограмм сют савмагъа сёз берген.

ГЬАСИЛЛЕР КЪУВАНДЫРА

Йымырткъа — гьар гюн йимик гьар агьлюде къолланагъан ашамлыкъ продукталаны бириси. «Акъ кёлню» ягъасында ерлешген Буйнакск къуш фабригини коллективи гетген йыл республикабызны загьматчыларына 28 миллион 600 минг йымырткъа сатып, оьзлеге гёрсетилген планны 106,4 процентге толтургъан. Ондан къайры да, пачалыкъгъа 200 тоннаны орнуна 275 тонна къуш эт тапшуруп, социалист борчларын хыйлы артыкъ этип кютюп къувангъанлар.

Мунда йымырткъа болдурувда 40 цех ишлей. Шоларда оьзлени ишине яхшы тюшюнген адамлар чалыша. Оланы арасында кёп де, учуз да продукция гьазирлемек учун ярыш юрюле. Йыллыкъ гьасиллени чыгъарагъанда оьзлеге Къаяханым Адулжалилова, Зарипат Гьажиева, Муъминат Къазалиева, Умукюсюм Закарьяева жаваплы цехлерде айрокъда кёп йымырткъа алынгъан.

Фабрикде гьар гезик къушчуланы яхшы ишлери гьа...

РЕПОРТАЖ

ЭТНИ БАГЬАСЫ НЕЧАКЪЫДЫР?

Кёк булутлу буса да, чакъны гьалы онгайлы. Адамлар уьйлеринден къыргъа талпына. Айрокъда ярмакюню гьакъында эшитгенлер ожакъларында турмагъа рази тюгюл.

Гертиден де, гетген къаттыгюн Магьачкъаланы Горький, Котров орамларына хыйлы шагьарлы жыйылды. Эки де якъ булан республиканы районларындан, шагьарларындан гелген автомашинлер, оланы араларына столлар, къапасалар тизилген. Уьстлери де татлиликлерден, кампет къутукълардан, гьар тюрлю сувлардан, емишлерден толгъан. Гьаваны чуду биширеген, чишлик къувурагъан ийислер къуршагъан. Алывчуланы бирлери ари, бирлери бери сюрлюгюп тербей.

Эт сатылагъан ерлерде жанланыв айрыча гючлю.

— Магъа эки килаграммны тарт.

— Магъа уьч килограмм герек, — деген сёзлер такрарланып тербей. Биз де, етишип барып:

— Гьайван эт къайдан гелген? — деп сорайбыз. Сатывчу Назирбек Абдулгьажиев, ишин узатагъан гьалда:

— Хасавюрт районну «Правда» колхозундан гелген, — дей.

— Килограммы нечакъыдыр?

— 4 манат.

— Багьа тюгюлмю?

— Шолай сат деп тапшургъан.

— Ким?

— Колхозну гьакимлери.

— Этигиз кёпмю?

— 250 килограммны алып гелген эдик. Узакъ къалмай битежек.

Ону хоншусундагъы къошулчан емлер юкленген машинни де арты ачылгъан, тек сатагъанлар да, алагъанлар да гёрюнмей. Адамлар тергевлю къарап оьте. Биз де ону ариги ягъына тартылгъан автомашинге багъып юрюдюк. Бир тиштайпа увулгъан гьабижай сата.

— Къайсы юртлусуз?

— Къазмалыман. Ярмакюге ашлыкъ алып гелгенмен.

— Гьабижай оьзюгюзнюкими?

— Колхознуки. 800 килограмм бар. 900 килограмм сулу да алып гелгенбиз.

— Багьасы?

— Гьабижайны килограммы 30 кепек, сулуники 20 кепек.

Аз-кёп буса да шагьарлылар ала. Сол ягъындагъы автомашиндегилер туврайгъан гьайван эт нече де къызыл гёрюне. Балта булан долангъан Къарабудагъ Магьамматовгъа:

— Къайдан гелгенсиз? — деп сорайбыз.

— Хунзах районну Хизроевни атындагъы колхозундан, — деп солувун баса ол.

— Гесегенигиз гамиш этми?

— Тюгюл, гьайван эт.

— Килограммы?

— 4 манат.

— Неге?

— Шолай сат деп буваргъан. Оьзгелер де шо багьадан сата чы.

Сатма чы сата, тек сёйлешген йимиксиз, — деп биз бираз ари абатланабыз. Акъ жижеклер юкленген челтир автомашин тергевюбюзню тарта. О Хасавюрт районну «Акъташ» деген къуш фабригинден гелген. Уьстюнде орта гьисапда 500 жижек бар. Буса да базары ёкъ, алывчулар аз сората. Неге тюгюл, къушланы гёрюнюшю гёнгюл тартардай даражагъа етишмеген.

Къазбек районну «Уьстюнлюк» деген совхозундан 200 килограмм гьайван эт алып гелген Гьажи Гьажимагьамматовну автомашинини артында да алывчулар эпсиз аз. Неге экенин сонг билдик. Ол этини килограммына 5 манат дей. Себебин билмеге сюйгенде:

— Магъа шолай сатарсан деп билдирген, — деди. Ким экенин де ачыкъ этди: баягъы хозяйствону гьакимлери. Олар бары да республиканы Пачалыкъ агропромундан таба тилбир болмаса кюй ёкъ. Шолай тюгюл буса мунда сатылагъан гьайван этлени авадан кёп яныны килограммы бир гесимде 4 манат болмажакъ эди.

Энни сорамаса бажарылмай: булайлыкъда сатагъан этини багьасын оьзлер сюйген кюйде артдырып турса, алывчуланы гьалеклендирмесми? Пачалыкъ токъташдыргъан багьалагъа не болуп къалды? Шоланы тийишли гесимлерин бузагъанланы жаваплы къуллукъчулар неге тергемей?

Бираз ари баргъанда дагъы да бетерине раслашып, суалыбызны унутуп къалдыкъ. Нечик десегиз, Магьачкъаланы ашамлыкъ къуруму сатагъан туврагъан, сюексиз гьайван этни килограммы мунда 10 манат 43 кепекге етишген. Шо къапасыны къаршысында алагъанлардан эсе, авузлары ачылгъанлар кёп. Сатывчусу да, олардан уялгъандай, «чубулдурукъну» артында тымыйып токътагъан.

— Сизин этигиз мунча неге багьа? Алтын эт сама да тюгюлмю? — дейбиз огъар.

— Билмеймен, волла. Магъа: «Элтип сат», — дедилер. Мен де гелтирип салгъанман. Сюйсегиз аларсыз дагъы, — дей ол.

— Алмасакъ?

— Къайтарып элтип, ерине тапшуруман.

— Гюнюгюз гьавайын гетсе де къайырмайсыз дагъы?

— Къайырма чы къайыраман, тек сатылмаса нетейим?

Шолай суалны оьзлер оьзлеге ону мунда йибергенлер де берип къарай буса яхшы болажакъ эди.

Бабаюрт районну «Тамазатёбе» совхозундан гелип, дюгю сатагъан Арслан Сююндюковну иши яман тюгюл. Ол акъ ашлыкъны килограммын 50 кепекден бере. 1 тонна дюгю сатылып бите де тура. Шагьарлылар ушатагъан багьаны тийишли мюгьлетинде билсе, шолай базары бола.

Шо арада халкъ депутатланы Бабаюрт район Советини исполкомуну председатели Салим Моллаев де етишип гелди. Ярашгъан сатывундан къуванып, ол:

— 4 тонна гьайван эт, 2 тонна дюгю, 5 тонна будай, 2 тонна арпа гелтирген эдик. Бары да сатылып бите тура, — деп иржайды.

— Дагъы гележекмисиз?

— Энни бишлакъ алып гелмеге хыялыбыз бар.

— Гьали гелтирген бусагъыз да сатылмай къалмажакъ эди.

— Билебиз. Алдын 1 тонналы гелтирген эдик, ярым сагьатны ичинде таланып къалды.

Сол якъгъа тартылгъан къапуста машинни артына хыйлы адамлар жыйылгъан. Тек сатагъан гиши де, алагъан гиши де гёрюнмей.

— Багьамы? — дейбиз.

— Килограммы 35 кепек, — дей олар.

— Неге алмайсыз дагъы?

— Алажакъ эдик, тартып береген адам буса.

Сатывчусу къайда?

— Муна, алдыгъызда, — деп олар бир жагьил тиштайпаны гёрсете. Ол шагьарны 4 номерли тюкенинден гелген. Тек, алывчулар да бола турмас деп, гийинипясанып чыкъгъан. Энни къапустадан толгъан автомашинге минип, уьстюн-боюн батдырмагъа сюймей. «Атынг кимдир?» — дегенде ол, жавабын ютуп, гесме-гес гери уруп къойду. Сонг биз: «Булай гьайсыз сатывчулагъа инанылгъан сурсат маллар зая, алывчулар языкъ», — деп оьз-оьзюбюзге ойлаша къалдыкъ.

Б. ГЬАЖИМУРАДОВ.

ПЛАН ТОЛГЪАН

«Промжилстрой» бирлешивню Хасавюртдагъы 7 номерли ПМК-сыны коллективи бу йылны яхшы натижалар булан башлагъан. Толу хозрасчётгъа гёчюп, бир тюрлю четимликлер тувулунгъанына да къарамайлы, загьматны алдынлы къайдаларын къоллавну, бригадаларда, участкаларда низамны беклешдиривню натижасында коллектив январь айны планын артыкълыгъы булан толтурмагъа болгъан. План булан белгиленген 260 минг манатны орнуна 264,4 минг манатны къадарында къурулуш-къурашдырыв ишлер этилген. Шону булан янаша загьматны иш чыгъарывлулугъун артдырывну планы да толтурулгъан.

Бугюнлерде коллектив оьзюне белгиленген борчланы уьстюнлю кюйде яшавгъа чыгъармагъа къаст этип чалыша. Ярышда экскаваторланы Владимир Исаенко башчылыкъ этеген экипажы, бульдозерде ишлейген Салавдин Юсупов, къурашдырывчулар Эми Солтанмуратов, Вайдулла Юсупов ва Биякъай Мустапаев алдынлыкъны алып юрюй.

В. ГОРЮНОВ.

Абидат Рабаданова Магьачкъала шагьарда III Интернационалны атындагъы фабрикде ишлейгени 12 йыл бола. Къумач согъувчу болуп ишлейген вакътисини ичинде ол оьзюню билимин камиллешдирген, сынавун артдыргъан. Ол 36 станокну къуллугъун кюте. Айлыкъ планларын 110 — 115 процентге толтура. Социалист ярышда да ол ал сыдраларда. Къайратлы загьматы учун фабрикни администрациясыны янындан кёп керенлер савгъатлангъан.

СУРАТДА: А. РАБАДАНОВА.

А. МУСАЕВ чыгъаргъан сурат.

Акъ халатлыланы гьакъында

Яшавну ал сыдраларында

Асатаякълагъа таянып, бут ларын гьаран-гьаран сюйреп алагъан орта оьмюрдеги, арыкъсув адам, алаша тереклени алдындагъы скамейкагъа ювукълашып, гюнге сыртын бакъдырып олтурмагъа айлана. Ол бурулуп олтуруп битгинче, скамейкагъа сюеген таякъларыны бири бир якъгъа, бириси буса башгъа якъгъа багъып авуп гетди. Шоланы гётермек учун ол бир нече керенлер энкиймеге гьитинди, тек аркъа сюегин къажытып болмай, оьз-оьзюне сёгюшмеге башлады. Оьтюп барагъан ёлубузда, аврувну инжинегенин гьис этип, ону таякъларын гётердик.

— Багъышлап къоюгъуз. Авруйгъан адам да, ярты оьлген адам да тенг, адам оьзюню къуллугъун оьзю кютмеген сонг, башгъаланы башын инжитсе тюгюл, пайдасы болмай, — деп талчыгъа, сонг-сонг ол бизин танып

— Вагь, сизмисиз? Оьзюмню къайгъымдан къарамай къойгъанман. Багъышлап къоюгъуз — деп, бизин булан ёлукъгъанына сююне.

Ол бизин юртлу Ю. Юсупов эди. Биз ону ел аврувлары барны тезден биле эдик. Тек шу даражада авур экени бизин де тамашагъа къалдырды.

— Ел аврувдан, гьали таяр, дагъы таяр деп, къойгъан эдик, — дей ол, лакъырын узата туруп. — Баргъан сайын гючлене туруп, муна шулай бузукъ гьалгъа етишгенмен. Талги сувлар пайдалы деп, врачлар таклиф этип, гетген йыл да мунда гелген эдим. Тюзю, бир аз кёмек болду. Муна гьали бирдагъы гелгенмен, сав болуп чыкъмагъа умут этемен. Врачлар да шолай умут эте.

— Анадан тувгъандай саппа-сав болуп чыкъмагъа насип болсун!

— Сав болугъуз! — дей ол хошланып. — Авур сынмасагъыз мени-сизден бир тилевюм бар. Ярай буса мени атымдан мунда ишлейген врач Маржанат Гьажиевагъа газетден таба баракалла билдиригиз хари. Инан сен, шонча да илиякълы, шонча да аврувланы гьайын этеген адам, яхшы специалист. Санаторийни къуллукъчулары да, аврувлар да ону ишлейген кюнюнден бек рази.

Бу лакъыр гьалиден бир нече йыл алдын болгъан эди. Шо заман бизге Маржанат Гьажиева булан ёлукъмагъа имканлыкъ болмады. Муна бу гезикнчу йылда уьстюнлю кюйде яхшы къыйматлар булан битдире.

Яш специалистни республиканы Центральный клиника больницасына ишге йиберелер. Ол охуйгъан вакътисинде де аврувлар булан аз къатнашмагъан. Буса да, сынавлу врачланы, дарс беривчюлени ёлбашчылыгъы булан аврувлагъа къарамакъны да, оьзбашына ишлемекни де уллу башгъалыгъы бар. Маржанат, биринчи гюнлеринден тутуп, оьзюню ишине оьр жаваплылыкъны англап янаша. Аврувланы токъ ташдырывгъа, сав этивню онгайлы къайдаларын къоллавгъа кёп тергев бере. Буса да ол институтда алгъан билимлери азлыкъ этегенни англаи. Ол къаныгъывлу кюйде касбусун камиллешдирмеге чалыша. Бир йыл Дагъыстан педагогика институтда медицина темаларда дарс бергенлиги де ону теория билимлерин бирден-бир теренлешдирмеге имканлыкъ бере. Касбусун камиллешдирмек муратда ол невропатологланы жамияты оьтгерген курсларда, невропатология кафедрада оьтгерилген охувларда ортакъчылыкъ эте, сонг буса Ростов ва Харьков шагьарларда касбусун камиллешдиреген курсларда охуй.

Шолайлыкъда Маржанат Гьажиева бажарывлу врач болуп арагъа чыгъа. Башлапгъы вакътилерде ол терапевт болуп ишлей, специализациялашдырывну курсларындан оьтген сонг,1985-нчи йылдан берли невропатолог болуп чалыша. Биз М. Гьажиевадан:

— Санаторийге гелмеклигигизге не себеп болду? — деп сорайбыз.

— Билемисиз, — дей ол сабур кюйде, — шагьар больницаларда врачлар учун хыйлы четимликлер бар. Аврувну сав этмек учун оьзюнг сюеген бары да къайдаланы къолламагъа бажарылмай къала. Не тийишли дарманлар болмай, рецепт язсанг да, аптеклерде табулмай, не де заманында тийишли кабинетлерден пайдаланмагъа шартлар ёкъ. Мунда, санаторийде оьзюнгню юрегинг тынагъан кюйде бары да къайдаланы къолламагъа имканлыкълар бар. Къайсы къайда аврувну сав этмек учун яхшы пайда берегенни билмеге, ону генг кюйде къолламагъа боласан. Врач учун буса шо уллу насип.

Шуланы бёлюгюнде ишлей. Жаваплы дейгенибизни себеби де бар. Биринчилей, кюкюртводород къатыш сувлар аврувлар учун лап да аслу дарман гьисаплана. Экинчилей де, ванналаны къоллав врачланы къатты кюйдеги тергевюню тюбюнде болмагъа герек. Текарангъа хантав болсанг, адамланы яшавуна къоркъунчлукъ бар.

— Бек жаваплы, къыйын иш, — дей Маржанат бизин ойларыбызны англагъанда йимик. — Тек, аврувланы сав болуп гёргенде, бары да къыйынлыкъ унутулуп къала. Адамгъа савлукъ, насип гелтирме болгъанынга къарап, гьакъ юрекден къуванасан.

— Шолай гезиклер кёп боламы?

— Аслу гьалда аврувлар сав болуп чыгъа. Мен ишлейген вакътини ичинде кёп къыйынлы, авур, умутсуз аврувлар булан къаршылашмагъа тюшген.

— Бир-эки мисал гелтирмеге бажарыламы?

— Бек бажарыла. Тек бир аврувну — В. Афанасьевни гьалы бир де эсимден таймай. Аркъа сюегини майы заралланып, ол аякълары, къоллары ишлемейген даражагъа чыгъа. Ону машин булан гьаран-гьаран гелтирип гетген эдилер. Ону сав болажагъына умут этме де къыйын эди. Тек врачны борчу — ахыр тынышына ерли аврувну савлугъуну гьайын этмек. Биз де, умут уьзмей, аврувну сав этмек учун бары да чараланы гёрдюк. Арт-артындан уьч керен гелген сонг Афанасьев саппа-сав болуп гетди.

Маржанат Гьажиеваны къасты булан шолай кёп авур аврувлар сав болуп гетген. Белоруссиядан гелген Литвинова деген къатын да шолай бузукъ гьалда болгъан. Хата балагьдан баш майы бузулгъан сонг нервалары ишлемей, ону бети бузулуп, къынгыр болуп къала. Мунда ол толу кюйде сав болуп, бет гёрюнюшню алдагъы кюйге тюшюп къайта. Яда булай бир мисалны алып къарайыкъ. Магьачкъаладан гелген Умайгьанат Мурзаева, янбаш сюеги авруп, бек инжине, ахырына сюегинден ирин гелеген даражагъа чыгъа. Санаторийде этилген дарманлардан сонг ол да сав болуп къайта, оьзюн сав этген врачгъа гьакъ юрекден баракалла билдире.

— Сав болуп гетеген авру...

«АСРУЛАР СЕЗЕ ГЕЛГЕН АСЫЛ СЁЗ»

Гетген йыл Дагъыстан китап издательствосунда ДГУну дарс беривчюсю, филология илмуланы кандидаты Салав Алиевни «Асрулар сезе гелген асыл сёз» деген янгы китабы печатдан чыкъды.

Китапны авторуну мурады — минглер булангъы охувчулагъа къумукъланы тарихини гелишин, языв адабиятыны тувулунувун гёрсетмек. Жамиятны гьар-бир члени оьзюню халкъыны тарихин билмесе, миллет азма башлай, ол кёп уллу тас этивлеге тарый. Бизин халкъгъа бакъгъан якъдагъы къыйыкъсытывлар, бизин къумукъ наслугъа оьзюню халкъыны тарихин уьйренивде кёп уллу четимликлер тувдургъан. Шону натижасында яш охувчуланы кёпяны оьзлени тарихин билмейгенге мен шагьатлыкъ этемен. Тил ва тарихи тамурларын билмейген миллетни гележеги ёкъ деп эсиме геле. Шону теренден англайгъан С. Алиев булай яза «Охувчуланы бирлери: шу китапны язмагъа сени гьакитген не болду деп сорама ярай. Айтайым — бизин халкъны бугюнгю яшав гьалын, дюнья англавларын, адабиятыбызны гьалиги оьсюв барышын, тюзюн айтгъанда, неге оьсюп-оьрленип, айнып гетмейбиз деген, — гече-гюн юрегимни тынчайма къоймайгъан ой-пикру». Авторну оьзюню миллетине бакъгъан якъдагъы таза патриот ойлары минглер булангъы охувчуланы юреклеринде де авторну пикруларына ошайгъан гьислени тувдура, чачылгъан урлукълар эрте-геч чыгъажакъгъа охувчуну инандыра.

Китапны бир нече гюнлени ичинде сатылып битгенлиги де, ону къолдан къолгъа юрюлюп охулагъанлыгъы С. Алиев оьзюню алдына салгъан борчну таза намуслу кюйде кютгенине шагьатлыкъ эте.

Автор халкъны алдында токътагъан къыйын, авур масъаланы чечивде гьар-бир къумукъдан сыкълашывну, арымай-талмай чалышывну талап эте. Халкъны адиллигин, оьзденлигин оьр даражада сакълама чакъыра туруп, ол биз къайдан тамур алгъанны унутма ярамай деген ойланы айта. Бугюнгю наслулар оьзлер теренден тамурлашып гелгенин билмейгенге талчыгъып, Салав булай яза: «Оьзюгюз де ойлашып къарагъыз — юреклер янмай нечик чыдар дагъы, гёре багъа биз чи буссагьатда да лап бырынгъы заманлардан гелеген ва кюрчю варислигибизни юрек тынардай, тийишли сынав гьасапда алмай барабыз...»

Бизин халкъны алдында токътагъан къыйынлы борчланы кютювде кёплер къошулма герегин гёз алгъа тутуп, оланы ругьун гётеривню гьакъында ойлашып, кёп-кёп миллетлер сукъланагъан, биз бугюн аркъа таяма болагъан гёрмекли тарихибизни бир янларын сама да гёрсетейим деген муратда, автор оьзюню кёпден берли таныйгъан ёлдашлары йимик, къумукъ халкъны тарихини къатлавларына сапаргъа чакъыра. Ол дагъыстан халкъланы ругь ва чебер сёз яратыв культурасыны тарихин уьйренмек учун, уьч уллу девюрню гёз алгъа тутуп къарамакъны таклиф эте. Шоланы бириси — эжелги заман, экинчиси — орта асрулар, уьчюнчюсю — янгы заман. Автор бизин шо девюрлерде гьалиги къумукъ топуракъларда болгъан тарихи агьвалатлар булан таныш эте. Оьзюню далиллери охувчуну юрегинде шеклик тувдурмасын учун ол, кёп-кёп агьвалатланы гьакъында айта туруп, кёмекге ону гертилеме болагъан дюньягъа аты айтылгъан алимлени чакъыра. Бизин алдыбыздан онлар булангъы бырынгъы, орта асрулардагъы ва янгы девюрню алимлери оьте. Ахтарывну бу ёл булан юрютюв китапны уллу тарихи документине ювукъ эте. Ол шо девюрлерде болгъан агьвалатлагъа оьз багьасын бере, охувчу булан ойлашып бир пикругъа геле.

Китапда хазар йырланы къазакъ йырлар булангъы аралыкъларын биринчисинден экинчиси тамурланып гелгенин гертилейген далиллер С. Алиевни ахтарывларында гёрмекли ерни тута.

Арап алфавитден латин алфавитге, узакъ да гетмей рус алфавитге чыгъыв бизин революциядан алда, нечесе юз йылланы боюнда язылгъан тизив-тизив асарлардан магьрюм этди. Дагъы затны айтмагъанда, бугюнгю бизин къумукъ интеллигенцияны юзден онаву да ажам язывда язылгъан асарланы охумагъа болмай. Тюзюн айтгъанда, тилни, адабиятны ва тарихни тармагъында ишлейген алимлерден къайры, бизин интеллигенция XIX асрудан алда язылгъан асарланы, оланы авторларын билмейлер, гьалиги наслу буса революциядан алда язылгъан асарланы да билмей. Булай къыйыкъсытывлагъа тарыв бизин халкъны билим якъдан оьсювюне кёп уллу зарал этди. Шону гёз алгъа алып, болма ярай, Салав оьзюню китабында къумукъ халкъны уланларыны ва къызларыны къоччакълыгъын суратлайгъан «Макъсуман», «Минкюллю», «Айгъыз» деген асарлар булан охувчуланы таныш эте. Китапны охуйгъанда бизин алимлеге бакъгъан якъда бираз хатиринг де къалэ. Гьали болгъунча бу фольклор ва адабият варисликни уьстюнде ишлемей, ону оьзюню халкъына етишдирмей, бизин алимлер неге пысып тургъан деген ойлар юрекни талчыкъдыра. Сонг да гьали-гьалилерде къумукъ китапларда, журналларда къумукъ тюзлер деп язма да къоймайгъанлыкъны гёз алгъа тутуп, оьз-оьзюнге сабурлукъ этип де къаласан.

Китапны охугъан юзлер булангъы яш наслуну юрегинде биринчилей ол бир де эшитмеген асарлар («Таш улан», «Къарткъожакъ», «Анжили къыз») булан таныш болув уллу патриот ругьланы тувдуражакъгъа шеклик этме тюшмей.

Китапда XIX юз йылны биринчи яртысында яшагъан Абдул Гьюсейин Ибрагьимовну яратывчулугъу гьакъда да автор кёп-кёп исси сёзлени айта. Охувчугъа, XVI юз йылда тюзсюзлюклеге къоччакъ кюйде къаршы ябушуп, ярлы халкъны янын тутуп ятмагъан, намусун къыйынлы гюн сатмагъан Аманхорну келпети янгыртып къурувну девюрюнде халкъны къысматыны гьакъында ойлашып иш гёреген минглер булангъы уланлагъа ва къызлагъа терен таъсир этежекге шеклик этмеге тюшмей.

Китапны ахырында инкъылапны шаири ва язывчу торкъалили Дадав Магьамматовну гьакъындагъы ахтарыв ишлер язылгъан. Бизин охувчуланы кёплери ону яратывчулугъу булан таныш тюгюлю англашыла. Инкъылап учун къаныи-жанын аямай, огъар юреги булан берилген уллу шаирге бакъгъан якъдагъы къыйыкъсытывлагъа тамаша боласан. Салав оьзюню китабында Дадавну гьакъында 1926-нчы йыл 14-нчю февральда «Къызыл Дагъыстан» деген газетде чыкъгъан макъаланы бир гесегин гелтире. «Дадав, социал-демократ партияны романтика къайдада язылгъан баллададар ва гьашыкъ йырлар булан янаша революцияны идеяларын яшавгъа чыгъармакъ муратда терен социальный маъналы шиърулар ярата туруп, революцияны уьстюнлюгю учун бир де къайпанмай ябушгъан шаир». Тек нетесен, бу адамны къысматына ким чатакъ салгъан, ону атын халкъны арасында унутдурма къасткъылагъан ким болгъан, неге Юсуп Гереевни Дадавну китабын чыгъарма герек деген таклифи яшавгъа чыгъарылмагъан?

Янгыртып къурувну девюрюнде, аянлыкъгъа абат алагъан язывчулар оьзлени пагьмулу къоччакъ ёлдашын унутма къоймай, ону эсделигин сакъламакъ учун минглер булангъы къумукъ охувчулагъа савгъат этип, оьр даражада онгарылгъан китабын гьазир этер деген ойлар юрегибизге сабурлукъну салып да къоя. Тек гьали де чи, янгыртып къурувну девюрюнде, къарангылыкъны сакъламагъа сюегенлер аз тюгюл. Огъар китапны тиражы да шагьатлыкъ эте. Уьч юз мингге ювукъ къумукъ халкъгъа 650 китап чыгъарыв о бир затгъа да къыйышагъан зат тюгюл.

И. ИСМАЙЫЛОВ,
Хасавюрт шагьар.

ОТ БИЛДИРЕ

Ялынны балагьы—гьайсызлыкъдан

Бу йыл январь айны 19-нда Магьачкъалада, Салаватовну атындагъы орамда, Х. Гьасановну уьюне от тюше. Ону себеби де уьйде къаравсуз къалгъан гиччи чагъындагъы эки яшны спичкалар булан ойнаву. Шонда яшланы йылавун ва терезелерден чыгъагъан тютюнню эс этген М. Мусаев эшикге чапгъанда, киритге уруна. Эс табып йиберип, ол терезени шишаларын увата ва ондан таба ялын алгъан уьйню ичине гире. Столну тюбюне яшынгъан гьалсыз яшланы къыргъа чыгъара. М. Мусаевни къоччакълыгъы булан оьлюмден къутгъарылгъан яшлар больницагъа йибериле ва насипге сав къала.

Январны 24-нде Къызылюрт районлагъы «Волгоградводст-...

...бек авруй.

Булай авур ишлеге тергевсюз болмагъа тюшмейгенин уллулар эсде сакълай буса, шолай балагьланы бир къадар алдын алмагъа болур эди.

Гьар жума дегенлей телевизорланы экранларындан, радиолардан, газетлени бетлеринден отдан къоруп сакълавгъа къарайгъан къурумларыны къуллукъчуларыны, оланы гёнгюллю кёмекчилерини лакъырлашывларында къатты буварывлар этиле: пайдалы насигьатлар бериле. Тек не хайыр, шоланы эсинде сакълайгъанлар аз бола. От тюшген сонг буса гьёкюнме башлай.

Мунда мен статистика маълуматлардан бир нечелерин охувчуланы тергевюне бермекни тюз гёремен. 1989-нчу йылда республикада 1950 ке-...

...къайгъылы ишлер йылдан-йылгъа кемимей бара. Уллулар низамны башлап оьзлер буза, от тюшювлерден сакъланывну къайдаларын яшавгъа чыгъарывгъа тергевлю янашмай, авлетлерине тарбия берип бажармай. Яшлар уллулардан уьлгю алма амракъ болагъанын унутма ярамай.

Оьзбашына къалгъан яшланы къайсы да от булан ойнамагъа муштарлы. Тергев ёкълукъдан пайдаланып, олар спичкагъа узатыла, телевизорну, не де ток булан ишлейген оьзге къуралланы ишлетмеге уруна. Натижала, от тюшюп гетсе, яшланы оьзбашына ялындан къутулмагъа гючю чатмай.

Ялындан гелеген балагьны башы — гьайсызлыкъ экенин яшав гёрсетип тура. Шагьар...

бирдагъы гелгенмен, сав болуп чыкъмагъа умут этемен. Врачлар да шолай умут эте.

— Анадан тувгъандай сап-па-сав болуп чыкъмагъа насип болсун!

— Сав болугъуз! — дей ол хошланып. — Авур сынмасагъыз мени сизден бир тилевюм бар. Ярай буса мени атымдан мунда ишлейген врач Маржанат Гьажиевагъа газетден таба баракалла билдиригиз хари. Инан сен, шонча да илиякълы, шонча да аврувланы гьайын этеген адам, яхшы специалист. Санаторийни къуллукъчулары да, аврувлар да ону ишлейген кюйюнден бек рази.

Бу лакъыр гьалиден бир нече йыл алдын болгъан эди. Шо заман бизге Маржанат Гьажиева булан ёлукъмагъа имканлыкъ болмады. Муна бу гезик санаторийге баргъанда ону булан ёлукъмагъа токъташдыкъ.

— Гьали ону ишини лап да къызгъын вакътиси, — деди бизин мурадыбызны англагъан сонг санаторийни баш врачыны заместители М. Хирамагьамматов. — Ол тюшге таба мунда гележек. Алгъасамай бусагъыз, лакъыр этмеге шо вакъти онгайлы.

...Маржанат Гьажиева бизин соравларыбызгъа алгъасамай, сабур кюйде, инамлы жаваплар къайтара. Ону сёйлевюнде макътанывну белгиси гьис этилмей. Бары да мурады, ою, пикрулары ишни гьакъында. Сююп танглагъан касбу шолай бола буса ярай. Маржанат яш чагъындан тутуп врачны касбусун танглай. Яш буса да, ол оьзю тутгъан муратгъа биринчи канзилеринден башлап оьрленмеге токъташа. Шо саялы да ол башлап Магьачкъаладагъы медицина училищеге охумагъа тюше. Училищени ол лап яхшы къыйматлар булан тамамлай. Шо огъар экзаменлерсиз Дагъыстан медицина институтгъа тюшмеге имканлыкъ бере. Институтну да ол 1979-гизге не себеп болду? — деп сорайбыз.

— Билемисиз, — дей ол сабур кюйде, — шагьар больницаларда врачлар учун хыйлы четимликлер бар. Аврувну сав этмек учун оьзюнг сюеген бары да къайдаланы къолламагъа бажарылмай къала. Не тийишли дарманлар болмай, рецепт язсанг да, аптеклерде табулмай, не де заманында тийишли кабинетлерден пайдаланмагъа шартлар ёкъ. Мунда, санаторийде оьзюнгню юрегинг тынагъан кюйде бары да къайдаланы къолламагъа имканлыкълар бар. Къайсы къайда аврувну сав этмек учун яхшы пайда берегенни билмеге, ону генг кюйде къолламагъа болагъан. Врач учун буса шо уллу насип.

— Сиз аврувланы сав этивню гьакъында сёйлейгенде, комплекс къайдаланы бир нече керен эсге алдыгъыз. Шо не къайдалардыр?

— Санаторийде аврувланы сав этмек учун биринчи гезикде кюкюрт-водород къатыш сувлар къоллана. Мунда гелегенлени аслу мурады да шо — ванналаны пайдаландырмакъ. Озокъда, сувлар толу кюйде таманлыкъ этмей. Адамны аврувуна гёре, сувлар булан янаша, дарманлар да, физиотерапия да, массаж да, физкультура ва шолай оьзгелери де генг кюйде къолланмагъа герек. Санаторийде шону учун уллу имканлыкъ бар. Мунда лазарь, гелиотерапия, физиотерапия, ич аврувлагъа, къатынланы аврувларына къарайгъан ва физкультура кабинетлер уьстюнлю кюйде ишлей. Янгыз врачланы бажарывлулугъу, къасты, гьаракаты тарыкъ. Олар учун мунда толу шартлар бар. Бары да шо имканлыкълар аврувланы сав этмек учун къолланмагъа тюше.

Маржанат артдагъы йылларда лап да жаваплы ерде, ванты булан шолай кёп авур аврувлар сав болуп гетген. Белоруссиядан гелген Литвинова деген къатын да шолай бузукъ гьалда болгъан. Хата балагьдан баш майы бузулгъан сонг нервалары ишлемей, ону бети бузулуп, къынгыр болуп къала. Мунда ол толу кюйде сав болуп, бет гёрюнюшню алдагъы кюйюне тюшюп къайта. Яда булай бир мисалны алып къарайыкъ. Магьачкъаладан гелген Умайгьанат Мурзаева, янбаш сюеги авруп, бек инжине, ахырына сюегинден ирин гелеген даражагъа чыгъа. Санаторийде этилген дарманлардан сонг ол да сав болуп къайта, оьзюн сав этген врачгъа гьакъ юрекден баракалла билдире.

— Сав болуп гетеген аврувланы врачлагъа этеген баракалласы бизин учун уллу савгъат, — дей Маржанат Гьажиева. — Шону йимик, аврувлар да бизден исси, илиякълы сёзню къаравуллай. Биз, врачлар да, адамны англамагъа, йылы сёз булан, оьзюбюзню янашывубуз булан аврувну сав болажагъына инандырып бажармагъа тарыкъбыз. Шолай инамлыкъ аврувну сав болувуна уллу къошум.

Маржанат Гьажиева аврувлагъа тап шолай янаша. Саламатлыгъы, исси сёзю, уьлгюлю иши булан ол коллективни арасында да, аврувланы янындан да уллу абур къазангъан.

Врачны бош заманы аз бола. Буса да Маржанат жамият ишлерде де актив кюйде ортакъчылыкъ эте. Ол санаторийдеги ишчи контрольну председатели, партия къурумну секретарыны заместители, медицина сестраланы насигьатчысы гьисаплана.

Маржанат Гьажиеваны гьаргюню муна шолай жанлы кюйде оьте, ол яшавну алсыдрасында юрюй.

А. МЕЖИТОВ.

ЯРОСЛАВЛЬ ОБЛАСТЬ. Спас-на-водоге деген бырынгъы юртда 30-дан артыкъ хозяйство ёкъ. Къалын агъачлыкъланы ва уллу батмакъылыкъланы арасында, йыракъда ерлешген шо юртгъа пассажир самолёт къонгъан. Шо самолёт булан юртгъа ерли преображенск килисаны къуллукъчусу отуз йыллыкъ Анатолий гелген. Юрт Советни депутаты гьисапда ол-юртлуланы тапшурувун кютюп къайтгъан, демек Ярославль шагьардан бу юртгъа самолёт учагъан кюйню этген. Гьали ол депутатлыкъгъа кандидат этилип янгыдан гёрсетилген. Юртгъа гьали самолёт булан райцентрдан продукталар ва оьзге тюрлю маллар гелтире.

СУРАТДА: Анатолий ДЕНИСОВ юртлу яшлар булан.
С. МЕТЕЛИЦА чыгъаргъан сурат.

(ТАСС).

Бу йыл январь айны 19-нда Магьачкъалада, Салаватовну атындагъы орамда, Х. Гьасановну уьюне от тюше. Ону себеби де уьйде къаравсуз къалгъан гиччи чагъындагъы эки яшны спичкалар булан ойнаву. Шонда яшланы йылавун ва терезелерден чыгъагъан тютюнню эс этген М. Мусаев эшикге чапгъанда, киритге уруна. Эс табып йиберип, ол терезени шишаларын увата ва ондан таба ялын алгъан уьйню ичине гире. Столну тюбюне яшынгъан гьалсыз яшланы къыргъа чыгъара. М. Мусаевни къоччакълыгъы булан оьлюмден къутгъарылгъан яшлар больницагъа йибериле ва насипге сав къала.

Январны 24-нде Къызылюрт райондагъы «Волгоградводстройну» 59 номерли ПМК-сыны къаравул будкасына от тюшген ва ону тютюнюне бувулуп къаравулчу Ч. Гьамитов гечинген. Буйнакск районда къурулуп турагъан клубну къаравулчусу да шолай оьле. Гьайдакъ районну Шиляги юртунда, къаравсуз къалгъан гиччи чагъындагъы эки яш спичка булан ойнай туруп, от тюшюрген ва ялында оьлген. Айтагъаным, от тюшювлерден уллулар да, яшлар да гечине. Айрокъда яшлагъа юрегинг бек авруй.

Булай авур ишлеге тергевсюз болмагъа тюшмейгенин уллулар эсде сакълай буса, шолай балагьланы бир къадар алдын алмагъа болур эди.

Гьар жума дегенлей телевизорланы экранларындан, радиолардан, газетлени бетлеринден отдан къоруп сакълавгъа къарайгъан къурумларыны къуллукъчулары, оланы тергевлю кёмекчилерини лакъырлашывларында къатты буварывлар этиле: пайдалы насигьатлар бериле. Тек не хайыр, шоланы эсинде сакълайгъанлар аз бола. От тюшген сонг буса гьёкюнме башлай.

Мунда мен статистика маълуматлардан бир нечелерин охувчуланы тергевюне бермекни тюз гёремен. 1989-нчу йылда республикада 1950 керен от тюшген. Шоланы 1021 гезигинде ватандашланы уьйлерине от тюшген, 534 гезикде болгъан ишге яшлар гюнагьлы. Бары да 32 адам оьлген. Заралны оьлчевлери 1,5 миллион манатгъа етишген. 109 къурулуш бина яллагъан, 2 минг тонна тири емлер, уллу мююзлю 300 гьайван пуч болгъан.

Бу йылны башында да от тюшювлерден 4 адам гечинген, оланы экевю яшлар. Шолай къайгъылы ишлер йылдан-йылгъа кемимей бара. Уллулар низамны башлап оьзлер буза, от тюшювлерден сакъланывну къайдаларын яшавгъа чыгъарывгъа тергевлю янашмай, авлетлерине тарбия берип бажармай. Яшлар уллулардан уьлгю алма амракъ болагъанын унутма ярамай.

Оьзбашына къалгъан яшла[illegible] магъа чучтарлы. Тергевсизлукъдан пайдаланып, олар спичкагъа узатыла, телевизорну, не де ток булан ишлейген оьзге къуралланы ишлетмеге уруна. Натижада, от тюшюп гетсе, яшланы оьзбашына ялындан къутулмагъа гючю чатмай.

Ялындан гелеген балагьны башы — гьайсызлыкъ экенин яшав гёрсетип тура. Шогьар да къарамайлы, гьали де ата-аналаны гьайсызлыгъындан къайгъылы ишлер давам этиле. Оьсюп гелеген наслуну отдан къорумакъ учун ата-аналары, педагоглар, тарбиялавчулар оланы бош заманы пайдалы, къужурлу оьтсюн учун онгайлы шартлар яратма борчлу.

В. БАРСИН,
ДАССР-ни МВД-сини ОПН-сини пачалыкъ инспектору.

ЯШЛАНЫ ГЬАЙЫ ЭТИЛМЕЙ

Гьюрметли редакция, мен Къаягент районну Оьтемиш юртуну школасыны столовыйыны гьакъында печать этилген макъаланы охугъанда, бизин Эндирей юртну школасыны гьакъында язма сюйдюм. Аз да сувукълар болса, школаны классларында яшлар пальтолар булан олтура. 10 градус сувукълукъ болса чы, охувчулар дарслагъа да юрюмей. Школаны буфети ерлешген айрыча уьй бар. Тек не этерсен, ол ишлемей. Оьтемишли охувчулар тюз айта. Сагьат экилер болгъунча ашамай турма яшлагъа бек къыйын. Адамны савлугъу бизин гьукуматыбызны байлыгъы экени белгили. Тек шо савлукъну гиччиден, школа чагъындан башлап къорума герекли бола. Эсгерилген буфетни ишлетмек, уллу харжлар талап этеген иш тюгюл. Шо колхозну правлениесини ёлбашчыларындан гьасил болагъан иш. Яшланы гьайын этмеге тезден заман болгъан.

Б. ЭРКЕЧЕВ.

Редактор
С. Н. ВАЛИЮЛЛАЕВ.

ТВ

ХАМИСГЮН, 1 МАРТ

I ПРОГРАММА

6.30 120 минут. 8.30 «Шат стартлар». 9.15 «Гюнешли ел». Алты сериялы чебер фильм. 6-нчы баш. — «Якълав». 10.25 Сапарчыланы клубу. 16.25 «Сени уьюнг, сени авлагъынг». Къызлар районну «Мелиоратор» совхозуну гьакъында гёрсетив фильм. 17.00 «Россия сайлавланы алдында». Телемост Москва — Хабаровск — Красноярск — Пермь — Грозный — Архангельск. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 «Сайлавлар — 90». 19.35 «Дагъыстан» деген программа. 19.50 «Канзилени тюбюнде». Телевизионный чебер фильм. «Беларусьфильм». (Биринчилей). 21.00 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 21.40 Сизин булан ДАССР-ни сатывалыв министри Б. У. Гьажиев ёлугъа. 22.20 «Музыкалы майдан». Финал. Биринчи бёлюгю. 23.40 Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу.

II ПРОГРАММА

8.00 Эртенги гимнастика. 8.15 «Объективде — жанжанывар» деген илму-англатыв фильм. 8.35, 9.35 Биология. 11-нчи класс. 9.05 Испан тил. Охутувну биринчи йылы. 10.05 Испан тил. Охутувну экинчи йылы. 10.35, 11.35 Биология. 8-нчи класс. 11.05 Рус тил. 12.05 Такрарлав телефильм. «Намус-ягь». Беш сериялы телевизионный чебер фильм. 4-нчю сериясы. 13.20 Ритмикалы гимнастика. 16.30 Мароккону макъамлары. 16.50 Мультфильм. 17.00 «Юлдуз». Киноальманах. 17.50 «Ишчи симфония». «Каспий» деген мебель бирлешивню коллективи гьакъында гёрсетив фильм. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 «...Он алты йыл болгъунча ва оьрде». 19.45 Мультфильм. 20.15 СССР-ни Оьр Советини сессиясында. Информация берилиш. 21.00 Сувда юзюв. СССР-ни чемпионаты. «Олимпийский» спорт комплексден берилиш. 21.30 Союз республикаланы студияларыны фильмлери. Гёргендокъ сююп къалгъан». «Грузия-фильм». «Ленфильм». (Биринчилей). 23.00 Телевизионный документли фильм.

ЖУМАГЮН, 2 МАРТ

I ПРОГРАММА

6.30 120 минут. 8.35 «Канзилени тюбюнде». Телевизионный чебер фильм. 9.45 «...Он алты йыл болгъунча ва оьрде». 16.30 Халкъ депутатлыкъгъа кандидатлар булан ёлугьув. 16.55 «Тавлар йырлайгъанда». Концерт. 17.15 «Сайлавлар — 90». 17.55 Гьакимлик Советлеге берилсин. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 «Сайлавчу не затны билмеге тарыкъ?» 19.20 «Дагъыстан» деген программа. 19.35 Леонид Быковну фильмлери, роллары. Чебер фильм. А. Довженкону атындагъы киностудия. 21.00 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 21.30 «Адамлагъа сююнч учун яратмакъ». Памидор оьсдюрювню къайдалары гьакъында телевизионный очерк. 21.40 «Шулай болгъан... болгъан...». 21.55 Къарав. 23.40 Гюнню сеси.

II ПРОГРАММА

8.00 Эртенги гимнастика. 8.15 Илму-англатыв фильм. «Объективде — жан-жанывар. Акъ ябалакъ». 8.35, 9.35 Музыка. 4-нчю класс. 9.05 Ингилис тил. Охутувну биринчи йылы. 10.05 Ингилис тил. Охутувну экинчи йылы. 10.35, 11.35 Бизин айланабыздагъы дюнья. 1-нчи класс. «Бизин аналар». 10.55 Илму-англатыв фильм. 11.05 «Пача-бакъа». Ёмакъны Мишель Габриэль ингилис тилде айта. 11.55 Илму-англатыв фильм. 12.05 Такрарлав телефильм. «Намус-ягь». Беш сериялы телевизионный чебер фильм. 5-нчи сериясы. 17.25 Мультфильм. 18.30 Заман. Янгылыкъланы телевизионный къуллугъу. 19.00 Спорт программа. 20.00 «Гечегиз яхшы болсун, гиччипавлар!». 20.15 СССР-ни Оьр Советини сессиясында. Информация берилиш. 21.00 «Йырны тувулунуву». Минскиден берилиш. 21.30 Бары да халкъ учунгъу спорт. 21.45 Тарих фильм. «Сююв ва пача къатын». В. Гюгону «Мария Тюдор» деген пьесасына гёре. ГДР. 23.25 Юзюв. СССР-ни чемпионаты. «Олимпийский» спорткомплексден берилиш.

РАДИО

ХАМИСГЮН, 1 МАРТ

7.15 «Тангчолпан». 17.00 Янгы хабарлар. 17.20 — 18.00 «Янгыртывну ёлу булан». Яшоьрюмлер учунгъу программа.

ЖУМАГЮН, 2 МАРТ

7.15 «Тангчолпан». 17.00 Янгы хабарлар. 17.20 «Язбаш онча йыракъ тюгюл». Къаягент райондан берилиш. 17.35 — 18.00 Къаягент районну оьзбашына чебер иш гёреген коллективлерини концерти.

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:
367007, Магьачкъала, Комсомол проспекти, 61.

ТЕЛЕФОН НОМЕРЛЕРИ: редакторну заместителини — 7-24-96, жаваплы секретаргъа ва партия бёлюгюне — 7-28-76, юрт хозяйство бёлюгюне — 7-23-72, кагъызлар ва информация бёлюгюне — 7-28-85, культура ва промышленность бёлюклерине — 7-22-01, издательствогъа — 7-51-92, бухгалтериягъа — 7-30-94.

Газета отпечатана офсетным способом в типографии издательства Дагестанского обкома КПСС. (К. Комсомольский проспект, 61).